

T.C.

Bingöl Üniversitesi

Yaşayan Diller Enstitüsü

Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Melekan, Gaz ve Muradan Köyleri Zazacasının
Ses Değişimi Yönünden Karşılaştırılması

Semra SÖYLEMEZ

121301108

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Mustafa KIRKIZ

Bingöl 2014

T.C.

Bingöl Üniversitesi

Yaşayan Diller Enstitüsü

Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Melekan, Gaz ve Muradan Köyleri Zazacasının
Ses Değişimi Yönünden Karşılaştırılması

Semra SÖYLEMEZ

121301108

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Mustafa KIRKIZ

Bingöl 2014

İÇİNDEKİLER

Kılmvate	IV
Özet.....	V
Abstract.....	VI
Önsöz.....	VII
Alfabe.....	IX
Kısaltmalar.....	X
Giriş	1
A-1	1
2.a. Melekan (Mutluca) Köyü Tarihi.....	3
2.b. Melekan (Mutluca) Köyü Coğrafyası.....	3
3.a. Gaz (Güzeldere) Köyü Tarihi.....	4
3.b. Gaz (Güzeldere) Köyü Coğrafyası.....	4
4.a. Muradan (Dilektaş) Köyü Tarihi.....	5
4.b. Muradan (Dilektaş) Köyü Coğrafyası.....	5
B- Seslerin Değişimi	6
1. “B” Sesi.....	6
2. “O” Sesi.....	6
3 “U” Sesi.....	7
4. “H” Sesi.....	8
5. “UE” Çift Sesli Harfler.....	8
6. “ON” Çoğul Eki.....	9

1. Birinci Bölüm

Sözcük Türlerinde Ses Değişimi

1.1.Zamirlerde Ses Değişimi	10
1.1.a. Şahıs (Kişi) Zamirleri.....	10
1.1.b. İşaret Zamirleri.....	12

1.1.c. Belgisiz Zamirler.....	13
1.1.d. Dönüşlülük Zamirleri.....	14
1.1.e. İyelik Zamirleri.....	15
1.1.f. Ayrı Yazılan Ve Söylenen Şahıs Zamirleri.....	16
1.2. Sıfatlarda Ses Değişimi.....	19
1.2.a. İşaret Sıfatları.....	19
1.2.b. Niteleme Sıfatları Ve İzafe Eki.....	21
1.2.c. Karşılařtırılmalđ Sıfatlar.....	21
1.2.d. Sayı Sıfatları.....	22
1.2.e. Sıra Sayı Sıfatları.....	23
1.2.f. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	24
1.2.g. Kesir Sayı Sıfatları.....	24
1.3. Zarflarda Ses Değişimi.....	24
1.3.a. Zaman Zarfları.....	24
1.3.b. Durum (Hal) Zarfları.....	27
1.3.c. Miktar Zarfları.....	28
1.3.d. Soru Zarfları.....	29
1.3.e. Yer Yön Zarfları.....	30
1.4. Edatlarda Ses Değişimi.....	32
1.5. Bağlaçlarda Ses Değişimi.....	33
1.6. Ünlemler.....	35

2. İkinci Bölüm

2. Fiillerde Ses Değişimi ve Zamanlar.....	36
2.1. Mastar.....	36
2.2.“Olmak” Fiili (Koşaç, To Be).....	79
2.3. Fiillerde Olumsuzluk	80
2.4. Zamanlar	81

2.4.a. Di’li Geçmiş Zaman.....	81
2.4.b. Miş’li Geçmiş Zaman.....	82
2.4.c. Geçmiş Zamanın Hikayesi.....	82
2.4.d. Geniş Zaman.....	83
2.4.e. Şimdiki Zaman.....	83
2.4.f. Geniş Zaman Ve Şimdiki Zamanın Hikayesi.....	84
2.4.g. Gelecek Zaman.....	84
2.4.h. Gelecek Zamanın Hikayesi.....	85
2.4.ı. Emir Kipi.....	85
2.4.j. Dilek Şart Kipi.....	86
2.4.k. Dilek Şart Kipinin Hikayesi.....	86
2.4.l. Gereklilik Kipi.....	87
2.4.m. Gereklilik Kipinin Hikayesi.....	87
2.4.n. Yeterlilik Kipi.....	88
2.4.o. Yeterlilik Kipinin Hikayesi.....	88
2.4.p. İstek Kipi Ve Öneri Cümleleri.....	89
2.4.r. İstek Kipinin Hikayesi.....	90
2.5. Edilgen Fiiller.....	90
2.6. Soru Cümleleri.....	91

3. Üçüncü Bölüm

3. Melekan Ağzında İsimlerde Ses Değişimi.....	92
3.1. Takvim.....	92
3.2. Akrabalıklar.....	93
3.3. Yiyecekler.....	95
3.4. Giyecekler.....	96
3.5. Hayvanlar.....	96
Sonuç.....	98
Kaynakça.....	100
İnternette Yararlanılan Kaynaklar.....	101

KILMVATE

Ina xebatdı, bajar Çowlig qezê Boglon dewê Mallondı, aya Zazaki wa yena qisê kerdış û bajar Çowlig dewon Gaz û Muradondı Zazaki wa yena qisê kerdış qiyas bi û omi izeh kerdış. Dewê Mallondı fekık şıxulyenu, fêk dewon Gaz û Muradon ra pêr ilm loğet (çeku) û ilm şekıl ra bad fêrq yı diyayış, ini fêrq pê misalon omi muetiş. Pê ina xebat, fêk Mallon, fêki Gaz û Muradon ra fêrqi yı bıyi xui dest, pê Zazaki wa ini dewondı yena qisê kerdış ma tıver bıyar û izeh bıker; fêk Mallon bı da şınasnayış, ayê loğeti (çeku) aiti in fêk, Zazaki rı bı da qezenc kerdış omu ğayê ma.

Meftê Vatê: Zazaki, Fek, Melekon, Gaz, Muradon, Qiyas.

ÖZET

Bu çalışmada, Bingöl'ün Melekan köyünde konuşulan Zazaca ile, Bingöl'ün Gaz ve Muradan köylerinde konuşulan Zazaca mukayese edilerek değerlendirilmiştir. Melekan köyünde kullanılan ağzın, Gaz ve Muradan köylerindeki ağızlardan fonetik ve morfolojik açıdan farkları verildikten sonra, bu farklar örneklendirilmiştir. Bu çalışma ile Melekan ağzını, Gaz ve Muradan ağızlarındaki farkları esas alınarak bu köylerde konuşulan Zazaca ile karşılaştırıp değerlendirmek; Melekan ağzını tanıtır, bu ağza ait kelimeleri Zazacaya kazandırmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zazaca, Ağız, Melekan, Gaz, Muradan, Mukayese.

ABSTRACT

In this study, the Zazaki accent spoken in Melekon in Solhan, Bingöl and the accent spoken in the villages of Gaz and Muradon in, Bingöl are compared to each other and evaluated. After giving the phonetic and morphological features of the accents of Melekan, Gaz and Muradon, these features exemplified. This study, we intend to introduce the Melekon accent and bring in its vocabulary in Zazaki language.

Key Words: Zazaki, Accent, Melekon, Gaz, Muradon, Compare.

ÖNSÖZ

Yeryüzünün oldukça eski dillerinden olan Zazaca, varlığını asırlardır sadece konuşma dili olarak sürdürerek günümüze kadar gelmiştir. Zazaca, yazı dilinden uzak varlığıyla, konuşma dili sayesinde canlı bir şekilde bugünlere ulaşırken; yazı dili olamamasının verdiği dezavantajların yanında bu dilin tek avantajı, farklı ağız kaynakları ile zenginleşmesidir.

İletişim araçlarının bugün ülkenin en ücra köşesine kadar girmesi, diğer bütün dillerde olduğu gibi, Zazaca üzerinde de etkili olmaktadır. İletişim araçlarının faydalarından henüz yeterince yararlanamayan Zazacanın, Zazaca konuşanlar açısından en büyük sorunu, bir standardın oluşmamasıdır.

Zazaca'da ortak bir gramer elde etmek ve Türkçe'deki "İstanbul Türkçesi" nin ifade ettiği anlama ulaşmak için, bütün ağızlar en kısa sürede incelenmeli ve Zazacanın orjinaline bağlı, herkese hitap edebilen bir ağız kullanılmalıdır.

Yapılan bu çalışma ile Melekan (Mutluca) ağızını tanıtmak; Melekan ağızını tanıtırken, Gaz (Güzeldere) ve Muradan (Dilektaş) köylerinde farklı telaffuz edilen veya tamamen ayrı bir sözcük ile ifade edilen kelimeleri, Melekan ağızı ile karşılaştırarak açıklamak ve gerekli görülen yerlerde, bu kelimelerin cümle içindeki kullanılışlarını vererek daha iyi anlaşılmasını sağlamak; Melekan ağızını Gaz ve Muradan köylerinde kullanılan ağız ile mukayese ederek değerlendirmek amaçlanmıştır.

Melekan ağızını tanıtmak için seçilen mukayese yöntemi; ağızlar arasındaki farkları ve benzerlikleri gözler önüne serdiğinden dolayı, dili somut bir biçimde ele almanın en uygun yolu olduğu düşünülmüş ve bu yöntemin uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu çalışma giriş ve sonuç bölümleri dışında, üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Melekan, Gaz ve Muradan köylerinde farklı şekilde kullanılan sesler açıklanmış ve örnekler ile desteklenmiştir. Çalışmanın diğer

bölümlerinde ise dilbilgisindeki temel kavramlar ve içerikleri, Melekan ağızı ve diğer köylerdeki kullanımları ile birlikte verilmiştir. Dilbilgisine ait kavramlar, üç ayrı köydeki kullanımı ile verildikten sonra, farklı kelimeler, Melekan ağızındaki kullanımına göre örneklendirilmiştir.

Farklılıklar ile zenginleşen ve anlam bulan dünyamız için, Zazacanın ve Zazaca gibi kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalan bütün dillerin, konuşulması ve yaşatılması gerekmektedir.

Diller için ağız çalışmalarının öneminin bilindiği bir dönemde, bu çalışmanın Zazaca adına yararlı olmasını umar, ağız çalışmalarının artarak devam etmesini temenni ederiz.

Bu çalışmada desteği ve güveni için Sayın Danışman Hocam Doç. Dr. Mustafa Kırkız'a; çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen Melekan, Gaz ve Muradan köyleri sakinlerine sonsuz teşekkürler ediyorum.

ALFABE

Bu çalışmada Jacobson Alfabeti kullanılmıştır. 32 harften oluşan alfabe, Melekan, Gaz ve Muradan ağızlarındaki sesleri tam olarak karşılamadığından dolayı, bu harflere ilave olarak Zazaca'da çok kullanılan “î” ve “ô” harflerine de yer verilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan Jacobson Alfabeti ve bu alfabeyle ilave edilen harfler aşağıda gösterilmiştir.

Jacobson Alfabeti:

A B C Ç D E Ê F G Ğ H I İ J K L M N O P Q R S Ş T U Û V W X Y Z

+

Î Ô

A b c ç d e ê f g ğ h i j k l m n o p q r s ş t u û v w x y z

+

î ô

KISALTMALAR

a.g.e Adı geçen eser.
s. Sayfa.

GİRİŞ

A.1. Ağız, tanım olarak; aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli bir yere ait konuşma dili olsa da; bu farklar, şive farkları kadar büyük değildir.¹ Almanya Frankfurt'da bulunan Zaza Dil Enstitüsü ve Frankfurt Üniversitesi Zazacayı, Kuzey, Merkez ve Güney Zazacası olarak lehçelere ayırdıkları; Bingöl, Palu ve Dicle'nin, aynı lehçe içerisinde farklı özellikler gösteren ağızlar olduğu bilinmektedir.² Kuzey, Merkez ve Güney Zazacası arasındaki farkın, lehçe olarak adlandırılacak kadar büyük olmadığı, ağızdan çok daha geniş kapsama sahip, şive tanımı ile nitelendirilebileceğini söylemek de mümkündür.

Diğer illerin ağızlarından, belirgin bir biçimde farklı olan bir ağız da, kendi ilçe ve köyleri arasında büyük farklar barındırabilir. Bugün Bingöl ağızı denildiğinde, Palu ve Dicle ağızlarından ses ve şekil bakımından farklı, Bingöl merkez, ilçe ve köylerini kapsayan bir ağız düşünülse de; Melekan ağızı, Bingöl ağızından farklı özellikler göstermektedir.

Melekan ağızında, bazı seslerin farklı kullanımı, farklı kullanılan kelime sayısı ve bu ağızdaki kelime hazinesinin genişliği; bu ağızın araştırılmasının gerekli olduğu düşüncesini doğurmuştur. Yazı diline yeni geçmiş; dilde standartlaşmanın henüz tam anlamı ile oturmadığı Zazaca için katkı sağlayacağı düşüncesi ile Melekan ağızı araştırılmıştır.

Melekan köyünde konuşulan dili tanıtmak, Bingöl ağızı içindeki farkları göstermek ve Zazacanın zenginliğini ortaya çıkarmak için; Melekan (Mutluca) ağızı, Gaz (Güzeldere) ve Muradan (Dilektaş) köylerinde konuşulan Zazaca mukayeseli olarak değerlendirilmiştir. Bingöl'ün güneyinde bulunan Genç ilçesine bağlı olan Gaz ve Muradan'ın, aynı ilçenin, birbirine komşu olmayan köyleri olmaları; Genç ilçesi ve köylerinde konuşulan Zazacanın, Bingöl merkezde konuşulan Zazacaya yakın

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts& 15 Mayıs 2014

² <http://zaza-tarih.blogspot.com.tr/2010/12/zazacann-lehceleri.html> 16 Mayıs 2014

olması, Melekan ağzının bu köylerde konuşulan Zazaca ile karşılaştırılması uygun görülmüştür.

Kültürün en iyi temsilcisi olan dilde, ortak bir gramer amacı ile, ağız çalışmalarına gereken önem verilmeli; ağız çalışmalarında da, karşılaştırma yöntemi gibi aynı anda ağızlar arasındaki farklı ve benzer özelliklere ulaşarak değerlendirme yapmanın mümkün olduğu yöntemlerin seçilmesinin önemli olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle Zazaca gibi ortak gramerin henüz oluşmadığı, yazı diline yeni geçmiş diller için, ağız çalışmaları çok önemlidir. Ağızlar arasındaki değişikliklerin, sonradan meydana gelen, veya Zazacanın orijinal yapısından kaynaklanan özellikler olduğu, ancak zaman ile ve bu yöndeki titiz çalışmalar sonucu ortaya çıkabilmektedir. Bundan dolayı Zazaca için bu aşamada, bütün ağızların incelenmesi ve bu ağızların özelliklerinin uygun şekilde değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

2.a. MELEKAN KÖYÜ TARİHİ

Melekan köyü, Zazaca adı “Mallon/ Melekon”, bugünkü Türkçe adı “Mutluca” olan, fakat bu adının resmi işlemler dışında kullanılmadığı; “Melekan” eski adının günümüzde de kullanıldığı bir köydür.

Melekan köyü 16. yüzyılda, Molla Mustafa (Mallo Kal) tarafından kurulmuştur. Botan bölgesinden gelen Molla Mustafa'nın çocuklarından, bugünkü şeklini alan Melekan köyü; asırlardır ilim merkezi olarak hizmet vermektedir.³

Günümüze kadar, bir çok alimin yetişmesine ev sahipliği yapan Melekan köyüne, eğitim için gelen öğrenciler (feqi) ve getirtilen hocalar (malla) arasında Zazaki konuşanlar olduğu gibi, Kurmanci konuşanlar da olmuştur. Zazaki ve Kurmanci etkileşiminin yaşandığı, günlük konuşma dilinde Kurmanci dışında, bazı Arapça kelimelerin varlığının da fark edildiği, bu özelliğin de Melekan köyünün bir ilim yuvası olmasından kaynaklandığı bilinmektedir.

2.b. MELEKAN KÖYÜ COĞRAFYASI

Melekan köyü, Bingöl ilinin doğusunda bulunan Solhan ilçesine bağlı bir köydür. Bingöl iline 76 km., Solhan ilçesine 30 km., uzaklıktaki bu köy, Bingöl'ün kuzeydoğusunda bulunmaktadır.

Etrafı yüksek dağlar ile çevrili 1810 m. rakımlı Melekan köyü, karasal iklimin etkisi altındadır. Kışları oldukça soğuk geçen köyün yazları ise, karasal iklimin etkili olduğu diğer yerler kadar sıcak değildir.

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan Melekan köyünde, yazlar serin geçtiğinden dolayı, Bingöl'ün diğer yerlerindeki tarım ürünlerinin çeşitliliği, bu köyde yeteri kadar görülmez.

³ <http://www.bingolonline.com/Koyler/Detay/Mutluca-Melekan.html> 14 Mayıs 2014.

3.a. GAZ (GÜZELDERE) KÖYÜ TARİHİ

Zazaca ve eski adı “dağ sırtı” anlamına gelen Gaz köyünün yeni ismi “Güzeldere” olsa da, yörede eski adı kullanılmaktadır.

1928 yılında Genç ilçesinin Servi (Sivan) bucağına bağlanan Güzeldere köyünün daha önce, Elazığ’ın Palu ilçesine bağlı, oldukça eski bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir.⁴

3.b. GAZ (GÜZELDERE) KÖYÜ COĞRAFYASI

Gaz (Güzeldere) köyü, Bingöl ilinin güneyinde bulunan Genç ilçesine bağlı bir köydür. Bingöl’ün güneybatısında bulunan bu köy, Bingöl iline 43 km., Genç ilçesine 23 km., uzaklıktadır.⁵

Dağınık yerleşim özelliği gösteren Gaz köyü, karasal iklimin etkisi altındadır. Yükseltisi (1350 m.), Genç’in diğer bir köyü olan Muradan köyü kadar fazla olmayan köyün iklimi de, bu köye göre daha yumuşaktır.

Ekonomisi daha önceleri tarım ve hayvancılığa dayanan köyde hayvancılık, günümüzde hemen hemen hiç yapılmamaktadır. Son yıllarda kış aylarında şehirlere göç veren köyde hayvancılığın yapılması mümkün olmamaktadır.

⁴ <http://bingolguncel.com/yazar-109-darah%C3> 20 Mayıs 2014.

⁵ <http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=23> 21 Mayıs 2014.

4.a. MURADAN (DİLEKTAŞI) KÖYÜ TARİHİ

Zazaca adı farklı bir telaffuz ile “Muradon” olan, günümüzdeki Türkçe adı ile Dilektaş köyü, yörede Muradon/ Muradan isimleri ile bilinmektedir.

Muradan köyü, komşu köylerden göç edip gelen “Murat” adındaki kişi tarafından kurulmuştur. Köyün ilk kurucusu olan Murat’ın çocuklarından, bugünkü şeklini alan köyün adı da, Zazacada “Muradon”, “Muratlar” anlamına gelmektedir.

1928 yılında Genç ilçesi Söğütlü (Valer) bucağına bağlanan Muradan köyünün, çevresindeki köylere nazaran yüksek rakımlı (1720 m.) bir köy olması, Zazacanın bozulmadan korunmuş olduğu bir yer olabileceğini düşündürmektedir.⁶

4.b. MURADAN (DİLEKTAŞI) KÖYÜ COĞRAFYASI

Muradan köyü, Bingöl ilinin güneyinde bulunan Genç ilçesine bağlı bir köydür. Bingöl’ün güneydoğusunda bulunan bu köy; Bingöl iline 48 km., Genç ilçesine 28 km., uzaklıktadır.⁷

Karasal iklimin etkisi altındaki bu köyün yer şekilleri dağlıktır. Köyün yükseltisi oldukça fazladır. Genç ilçesinin en büyük dağlarından biri olan Çötele (Cotla) dağı bu köyde bulunmaktadır.

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan köyde, küçükbaş hayvancılığın yanında, bitki örtüsü elverişli olduğundan dolayı, arıcılık da yapılmaktadır.

⁶<http://bingolguncel.com/yazar-109-darah%C3> 20 Mayıs 2014.

⁷<http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy/.php?koyid=23> 21 Mayıs 2014.

B. SESLERİN DEĞİŞİMİ

1. “B” SESİ

Melekan ağzında, geçmiş zamanı ifade eden kelimelerde, kelimelerin sonuna eklenen “b” sesinin yerine; bazı köylerde “v” sesi kullanılır.⁸

Örnekler:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Wendıb (okumuştı)	Wendıb	Wendıv
Nuştıb (yazmıştı)	Nuştıb	Nuştıv
Kerdıb (yapmıştı)	Kerdıb	Kerdıv
Werdıb (yemişti)	Werdıb	Werdıv
Şımtıb (içmişti)	Şımtıb	Şımtıv
Zonayıb (bilgiliydi)	Zunayıb	Zonayıb
Jihatıb (çalışkandı)	Jihatıb	Jihatıb
Berdıb (götürmüştü)	Berdıb	Berdıv
Zonab (bilmişti)	Zunab	Zonav
Ardıb (getirmişti)	Ardıb	Ardıv
Vatıb (söylemişti)	Vatıb	Vatıv

Melekan ağzının, Bingöl ağzı içinde değerlendirilen Gaz ve Muradan ağzları ile mukayesesi sonucunda; Melekan ağzında kullanılan “b” sesinin, Gaz ağzında aynı şekilde kullanıldığı, Muradan köyünde ise “v” sesine dönüştüğü görülmüştür.

2. “O” SESİ

Melekan ve Muradan köylerinde, “m” ve “n” sesleri ile biten kelimelerde, bu seslerden önce gelen “o” sesinin yerine, Gaz köyünde “u” sesi kullanılır.

⁸ M. Malmisanij, *Kürtçede Ses Değişimi*, Vate Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 22.

Örnekler:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Bon (ev, bina)	Bun	Bon
Hon (uyku, rüya)	Hun	Hon
Kom (kim)	Kum	Kom
Non (ekmek)	Nun	Non
Omyayış (gelmek)	Umyayış	Omyayış
Ontış (çekmek)	Untış	Ontış
Omarıtış (saymak)	Umarıtış	Omarıtış
Oniyayış (bakmak)	Uniyayış	Oniyayış
Tom (tat)	Tum	Tom
Zoma (damat)	Zuma	Zoma
Zon (dil)	Zun	Zon
Zonayış (bilmek)	Zunayış	Zonayış

3. “U” SESİ

Melekan ve Muradan ağzında “u” sesinin kullanıldığı kelimelerde “u” sesi, Gaz köyünde çift ses kullanılarak telaffuz edilmektedir.

Örnekler:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Dur (uzak)	Duir	Dur
Zur (yalan)	Zuir	Zur
Lu (tilki)	Lui	Lu
Sur (kırmızı)	Suir	Sur
Du (ayran)	Dui	Du
Ku (dağ)	Kue	Ku
Punc (çorap)	Puinc	Punc

4. “H” SESİ

Melekan ağzında, Türkçe’deki gibi, kalın olmayan “h” sesi çok kullanılmakla beraber, Arapça’daki gibi kalın olan “h” sesiyle söylenen kelimeler de vardır. Melekan ağzında, Türkçedeki “h” sesi ile söylenen bazı kelimeler, diğer köylerde kalın “h” ile, gırtlaktan söylenmektedir.

Aşağıda kalın “h”, yanına üst üste iki nokta konularak “h:” şeklinde gösterilmiştir.

Örnekler:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Hal kerdış (halletmek)	H:el kerdış	H:el kerdış
Hêlnayış (eritmek)	H:êlnayış	H:êlnayış
Hêlyayış (erimek)	H:êlyayış	H:êlyayış
Hêrdinayış (küştürmek)	H:êrdinayış	H:êrdinayış
Hêrdiyayış (küsmek)	H:êrdiyayış	H:êrdiyayış
Hesnayış (duyurmak, uyandırmak)	H:êsnayış	H:êsnayış
Hesyayış (duymak, uyanmak)	H:esyayış	H:esyayış
Hewılınayış (aktarmak, taşımak)	H:êwılınayış	H:êwılınayış
Hewılyayış (aktarılmak, taşınmak)	H:êwılyayış	H:êwılyayış
Halbık (halbuki)	H:elbık	H:elbık
Hel (an)	H:ıl	H:ıl

5. “UE” ÇİFT SESLİ HARFLER

Zazaca’da, çift sesli harflerin kullanımında, “ue” seslilerinin bir arada kullanıldığı sıklıkla görülür. Melekan ağzında da, bir arada kullanımı oldukça fazla olan “ue” sesleri, bazı yerlerde, “ua” sesleri ile, ya da sadece “u” sesi ile ifade edilir.

Örnekler:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Guez (ceviz)	Guaz	Guez
Guel (göl)	Gual	Guel
Suel (tuz)	Sual	Sual
Tuelı (kabuk)	Tualı	Tualı
Cuer (yukarı)	Cuar	Cuer
Gueşarı (küpe)	Guşarı	Gueşarı
Guejak (düğme)	Gujak	Gujak

6. “ON” ÇOĞUL EKİ

Zazaca’da çoğullar; kelimenin sonuna çoğul ekleri olan “ı”, “â”, “e”, “û”, “ô” sesleri getirilerek yapılanlar ve “on” çoğul ekinin kelimenin sonuna eklenmesi ile yapılanlar olmak üzere iki şekilde oluşturulur. Melekan ağzında kullanılan “on” eki dışında bazı yerlerde “un”, “an” ekleri de kullanılmaktadır.

Örnekler:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Kıtabon (kitaplar)	Kitabun	Kitabon
Daron (ağaçlar)	Darun	Daron
Pelon (yapraklar)	Pelun	Pelon
Vılon (çiçekler)	Vılon	Vılon
Qıjon (çocuklar)	Qıjun	Qıjon
Piron (yaşlılar)	Pirun	Piron
Mallon (hocalar)	Mallun	Mallon

Melekan ve Muradan köylerinde “on” çoğul eki, Gaz köyünde ise “un” çoğul eki kullanılmaktadır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZCÜK TÜRLERİNDE SES DEĞİŞİMİ

1.1. ZAMİRLERDE SES DEĞİŞİMİ

1.1.a. ŞAHIS (KİŞİ) ZAMİRLERİ

Zazaca'da şahıs zamirleri, ismin bükümlü ve yalın halde olmak üzere iki kısma ayrılır. Zazaca'da, Türkçe'deki ismin hallerinden farklı olan, ismin bükümlü ve yalın hali şöyledir:

İsmin Bükümlü Hali		İsmin Yalın Hali	
M ₁	ben, beni	Ez	ben
T ₁	sen, seni	T ₁	sen
Y ₁	o, onu (eril)	W ₁	o (eril)
Ya	o, onu (dişil)	Ya	o (dişil)
Ma	biz, bizi	Ma	biz
Şıma	siz, sizi	Şıma	siz
Yın/ Ayon	onlar, onları	Yın	onlar

Şahıs zamirlerinin kullanımı, diğer yerlerde de, Melekan ağzındaki gibidir. Melekan ağzının belirleyici farkı, fiil çekimlerinde görünür. Birinci tekil şahıs fiilinin sonuna eklenen şahıs eki, Melekan ağzı dışında, tek şekilde ifade edilir. Melekan ağzında, birinci tekil şahısta eril-dişil ayırımı yapılır; dişilde fiilin sonuna “a” şahıs eki eklenirken, erilde “o” şahıs eki eklenerek kullanılır. Örnekler:

Melekan Köyü

Gaz ve Muradan Köyleri

“Wendiş” (okumak) mastarının, geniş zaman fiil çekimi şöyledir:

Ez woneno (okurum) eril

Ez wonena (okurum) dişil

T₁ woneni (okursun) eril

Ez wonena eril-dişil

T₁ woneni eril

T1 wonena (okursun) dışıl	T1 wonena dışıl
W1 wonenu (okur) eril	W1 wonenu eril
Ya wonena (okur) dışıl	Ya wonena dışıl
Ma wonenî (okuruz)	Ma wonenî
Şıma wonenî (okursunuz)	Şıma wonenî
Yın wonenî (okurlar)	Yın wonenî

“Omiyayiş” (gelmek) mastarının, geniş zaman fiil çekimi şu şekildedir:

Ez yeno (gelirim) eril	
Ez yena (gelirim) dışıl	Ez yena eril-dışıl
T1 yeni (gelirsin) eril	T1 yeni eril
T1 yena (gelirsin) dışıl	T1 yena dışıl
W1 yenu (gelir) eril	W1 yenu eril
Ya yena (gelir) dışıl	Ya yena dışıl
Ma yenî (geliriz)	Ma yenî
Şıma yenî (gelirsiniz)	Şıma yenî
Yın yenî (gelirler)	Yın yenî

İkinci grup işaret zamirleri, Melekan ağzında ve Bingöl’ün diğer köylerinde aynı şekilde ifade edilir.

Örnekler:

M1 wend. (okudum)
T1 wend. (okudun)
Y1 wend. (okudu) eril
Ya wend. (okudu) dışıl
Ma wend. (okuduk)
Şıma wend. (okudunuz)
Yın wend. (okudular)

1.1.b. İŞARET ZAMİRLERİ

İşaret zamirleri, yakın mesafe için kullanılan (bu, şu) ve uzak mesafe için kullanılan (o) zamirleri dışında, şahıs zamirlerinde de olduğu gibi, birinci grup ve ikinci grup işaret zamirleri olarak ikiye ayrılır.

Birinci Grup İşaret Zamirleri

Birinci grup işaret zamirleri, Melekan köyü ve Bingöl'ün diğer köylerinde aynı şekilde ifade edilir. Yalın ve bükümlü haldeki kullanımı farklılık göstermez.

Birinci grup işaret zamirleri şunlardır:

In/ini (bu, şu) eril

Ina (bu, şu) dişil

Inî/ Inon (bunlar, şunlar)

Cümle İçinde Kullanılışları:

In wend. (bu okudu) eril

Ina wend. (bu okudu) dişil

Inî wend. (bunlar okudu)

İkinci Grup İşaret Zamirleri

İkinci grup işaret zamirlerinin, Melekan ağzındaki kullanımı, diğer yerlerden farklılık gösterir. Tek ses ile ifade edilen eril “o” şahıs zamirine Melekan köyü dışında, Bingöl ağzında rastlanılmamaktadır.

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
O (o) eril	Ay	Yı
A/ Aya (o) dişil	Aya	Aya
Ayê (onlar)	Ayê	Ayê / İyon

Cümle İçinde Kullanılışları:

O wend. (o okudu) eril

A wend. (o okudu) dişil

Ayê wend.(onlar okudu)

İkinci Grup İşaret Zamirlerinde Bükümlü Hal

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Âyi (o) eril	Âyi	Yı
Aya (o) dişil	Aya	Aya
Ayê/ Ayon (onlar)	Ayê/ Ayon	Ayê/ İyon

Cümle İçinde Kullanılışları:

Âyi ra va. (ona söyledi) eril

Aya ra va. (ona söyledi) dişil

Ayon ra va. (onlara söyledi)

1.1.c. BELGİSİZ ZAMİRLER

Belgisiz zamirlerin, Melekan ağzında ve diğer yerlerdeki kullanımı şu şekildedir:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
O bin (öteki, diğer) eril	Ay bin	Ey bin
A bin (öteki, diğer) dişil	Aya bin	Aya bin
Tor yo (hiç kimse, hiç biri)	Çoy yo	Çoy
Pyêru (tümü, hepsi)	Pior	Pyêru/ Hemı
‘ibad (hiç kimse)	Çoy yo	Yoyız
Tikî (kimisi, bazısı)	Têkı	Têkı

Cümle İçinde Kullanılışları:

In wend, o bin niwend. (bu okudu, diğeri okumadı)

A bin sêrsıbê wonena. (diğeri sabah okur)

Tor yo niwend. (hiç biri okumadı)

Pyêru va ma wonenî. (hepsi okuruz dedi)

‘ibad niwend. (hiç kimse okumadı)

Tikî vızir wênd. (kimisi dün okudu)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı Şekilde Kullanılan Belgisiz Zamirler

Çoy (kimse)

Yo yo (kimisi, bazısı)

Yoy (biri)

Zafin (çoğu)

Filonkes (falanca)

Çi (şey)

Çoyız (kimse de)

Zafra (çoğunluğu)

Tayra (azınlığı)

1.1.d. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRLERİ

Dönüşlülük zamirleri, Melekan ağzında ve diğer yerlerde şu şekilde kullanılır:

Melekan Köyü

Xu1 (kendi)

B1 xu1 (kendi kendine)

Menu (kişi kendisi)

Gaz Köyü

Xu1

B1 xu1

Muradan Köyü

Xu1

B1 xu1

Cümle İçinde Kullanılışları:

Xu1 thal mek. (kendini üzme)

Ya b1 xu1 va. (o kendisi söyledi)

Menu gereka zaf bixebitû. (kişinin çok çalışması gerekir)

1.1.e. İYELİK ZAMİRİ

İyelik zamirini oluşturmak için, şahıs zamirlerinin bükümlü hali kullanılır. Şahıs zamirlerinin başına iyelik ekleri getirilir. Üçüncü tekil şahıslardaki (yı, ya) eril- dişil ayırımı iyelik zamirlerinde görünmez. Üçüncü tekil eril şahıs zamiri olan “yı” zamiri, “ya” dişil zamirinin yerine de kullanılır.

Melekan ağzında kullanılan iyelik ekleri şunlardır:

Eril: ı

Dişil: ê

Çoğul: on

Örnekler:

Eril “ı” eki ile:

Kıtab –ı mı

Kıtab -ı tı

Kıtab -ı yı eril-dişil

Kıtab -ı ma

Kıtab -ı şıma

Kıtab -ı yın

Dişil “ê” eki ile:

Qelem –ê mı

Qelem - ê tı

Qelem -ê yı eril-dişil

Qelem -ê ma

Qelem -ê şıma

Qelem- ê yın

Melekan ağzını diğer yerlerle karşılaştırdığımızda, eril ve dişil eklerinin aynı olduğunu, çoğul ekinin ise “on” dışında, “un” ,”an” şeklinde farklılık gösterdiğini görmekteyiz

Melekan ağzında ve diğer yerlerde iyelik zamirlerinin çoğulu şu şekildedir:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Dest –on mı	Dest –un mı	Dest –on mı
-on tı	-un tı	-on tı
-on yı	-un yı	-on yı
-on ma	-un ma	-on ma
-on şıma	-un şıma	-on şıma
-on yın	-un yın	-on yın

İyelik eki çoğulunun, “on” eki ile yapılanlar ve “ î ” sesinin kelimenin sonuna eklenmesi ile yapılanlar olmak üzere iki farklı kullanımı vardır. “Î” sesinin, şahıs zamirlerinin başına eklenerek kullanıldığı iyelik zamirleri için, bükümlü haldeki şahıs zamirleri kullanılarak, iyelik eki aynı şekilde oluşturulur. Örneğin: Dêst-î mı.

1.1.f. AYRI YAZILAN VE SÖYLENEN ŞAHIS ZAMİRLERİ

Ayrı yazılan ve söylenen şahıs zamirlerinin, Melekan ağzındaki kullanımı Bingöl’ün hemen her yerinde aynı şekildedir. Zazaca grameri henüz tam anlamı ile oturmduğundan, bütün ekler ayrı yazılarak gösterilmiştir.

Bükümlü halde kullanılan; “cı” ve “te” (o) eril-dişil zamirinin kullanılış biçimi de aşağıda görülmektedir.

“dır/d”

Zazaca’da kullanılan “dır/d”eki, Türkçe’de ek olan “de”nin karşılığıdır. Türkçe’de bitişik yazılan “de” ekinin, Zazacanın bu aşamasında (yazı diline yeni geçmiş bir dil için) ayrı yazılması, uygun görülmüştür.

Zazaca’da kullanılan “dır/d”ekinin ikinci bir anlamı daha bulunmaktadır. “İle, birlikte” anlamına da gelen bu ekin, her iki anlamının da cümle içinde kullanılışları aşağıda verilmiştir.

Melekan ağzında “dır” olarak telaffuz edilen “de” eki, Muradan köyünde “dır”, Gaz köyünde ise, “d” olarak telaffuz edilir.

Mı dır (bende, benimle)
Mı dır des kitabî esti. (bende on kitap var)
Mı dır omi. (benimle geldi)
Şıma dır (sizde, sizinle)
Şıma dır çend hêbî kitabî esti. (sizde kaç kitap var)
Şıma dır niomi. (sizinle gelmedi)
Te dır (onda, onunla) eril-dişil
Te dır kitab çinu. (onda kitap yok)
Te dır kitab bıwon. (onunla kitap oku)

“ra”

Zazaca’da ismin halleri Türkçe’deki gibi olmadığından, “ra” eki, Türkçe’deki ismin “a” ve ”den” hallerine karşılık gelir.

“Te” ve “cı” zamirleri, eril ve dişil zamirleri için ortak bir ifade olup, Türkçe’deki “o” zamirinin karşılığıdır.

Mı ra (bana, benden)
Mı ra vaj. (bana söyle)
Mı ra xeber guretî. (benden haber aldılar)
Yın ra mevaj. (onlara söyleme)
Yın ra xeber guretî. (onlardan haber aldılar)
Te ra (ona, ondan) eril-dişil
Te ra vaj. (ona söyle)
Te ra xeber guretî. (ondan haber aldılar)
Cı ra (ona, ondan) eril-dişil
Cı ra vaj. (ona söyle)

Cı ra xeber gurêfî. (ondan haber aldılar)

“r/ri”

Melekan ağzında ve diğer köylerde, “r” veya “ri”olarak telaffuz edilen bu ek, sonuna geldiği şahısa “için” anlamını verir. Türkçeye telaffuz edildiğinde, zaman zaman ismin “e” veya “a” halini verdiği görülse de; ismin “a” haline karşılık gelen Zazaca’daki “ra” ekinden belirleyici farkı, kendinden önce gelen şahısa “için” anlamını vermesidir.

“r/ri” eki sonu sessiz harf ile biten şahıs zamirine eklendiğinde, araya “ı” kaynaştırma harfi eklenir. Örneğin: Yın ır/ıri.

Mı r/ri (bana, benim için)

Mı r/ri bıwon. (bana oku/benim için oku)

Yın ır/ıri bıwon. (onlara oku/onlar için oku)

Cı r/ri (ona, onun için) eril-dişil

Cı r/ri bıwon. (ona oku/onun için oku)

“z/zi”

Türkçe’de edat ve/veya bağlaç olan “de” ye karşılık gelen “z/zi” edatı; Melekan ağzında diğer köylerde olduğu gibi “z” veya “zi”olarak, her iki şekilde de telaffuz edilir. Sonu sessiz ile biten, üçüncü çoğul şahıs olan “yın” zamirinden sonra, “ı” kaynaştırma sesini alarak, “ız” veya “izi” şeklinde telaffuz edilir.

Mı z/zi (ben de, beni de)

Mı z/zi va. (ben de söyledim)

Mı z/zi fom bıkên. (beni de anlayın)

Yın ız/ızı niyên. (onlar da gelmezler)

Yın ız/ızı va. (onlar da söyledi)

Ez z/zi (ben de)

Ez z/zi wonena. (ben de okuyorum)

“g”

Türkçe'deki ilgi zamiri “ki” nin karşılığı olan “g” eki, Muradan köyünde de, Melekan ağzındaki gibi kullanılmaktadır. Sessiz harf ile biten şahıs zamirinden sonra geldiğinde, “g” den önce “ı” kaynaştırma harfi gelir. Örneğin: Ez ıg, yın ıg.

Gaz köyünde ise “g” eki, çift sesle “gu” şeklinde telaffuz edilir.

Mı g (ben ki)

Mı g va bıwon. (ben ki oku dedim)

Şıma g tor nixebıyê. (siz ki hiç çalışmadınız)

Ez ıg zaf xebıtyawa. (ben ki çok çalıştım)

Yın ıg tor niwêndî. (onlar ki hiç okumadı)

1.2. SIFATLARDA SES DEĞİŞİMİ

1.2.a. İŞARET SIFATLARI

İşaret sıfatları da yakın mesafe için kullanılan (bu, şu) ve uzak mesafe için kullanılan (o) dışında yalın ve bükümlü halde kullanılanlar olarak bölümlere ayrılır. Birinci grup işaret sıfatlarının bükümlü hali, işaret zamirlerinde de olduğu gibi, yalın haldeki gibi kullanılır.

Birinci Grup İşaret Sıfatları

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
In (bu, şu) eril	In	In
Ina (bu, şu) dişil	Ina	Ina
Inî (bunlar)	Inî	Înî

Cümle İçinde Kullanılışları:

In laj wendıb. (bu çocuk okumuştı)

Ina kêna wendıb.(bu kız okumuştı)

Inî qijî wendîb. (bu çocuklar okumuştı)

İkinci Grup İşaret Sıfatları

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
O (o) eril	Ay	Ê
A/ Aya (o) dişil	Aya	A/ Aya
Ayê (onlar)	Ayê	Ayê

Cümle İçinde Kullanılışları:

O laj wend. (o çocuk okudu)

A kêna wend. (o kız okudu)

Ayê qijî wendî. (o çocuklar okudu)

İkinci Grup İşaret Sıfatlarında Bükümlü Hal

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
O/ Âyi (o) eril	Âyi	Ê
A/ Aya (o) dişil	Aya	A/ Aya
Ayê (onlar)	Ayê	Ayê

Cümle İçinde Kullanılışları:

O laj ra vaj. (o çocuğa söyle)

A kêna ra vaj. (o kıza söyle)

Ayê qijon ra vaj. (o çocuklara söyle)

1.2.b. NİTELEME SIFATLARI VE İZAFE EKİ

Zazaca'da bütün isimler, eril veya dişildir. İsimlerin, eril veya dişil olduğu, bir sıfat ile nitelendikleri zaman ortaya çıkar. Türkçe'deki niteleme sıfatlarından farklı olarak, kendisinden sonra gelen sıfat ile nitelenen sözcükler, eril ve dişil oluşlarına göre birer ek alır. İzafe eki olarak adlandırılan bu ekler, Melekan köyü ve diğer köylerde aynı şekilde kullanılır. Bu ekler; erilde “o”, dişilde “a”, çoğulda “on” veya en çok kullanılan “î” ekleridir.⁹

Zazaca'da izafe eki ile oluşturulan niteleme sıfatları şöyledir:

Nitelenen + İzafe Eki	Niteleyen		
Pel –o	zerd.	Eril	(sarı yaprak)
Vıl –a	sur.	Dişil	(kırmızı çiçek)
Dar –on	gırdon.	Çoğul	(büyük ağaçlar)
Dar –î	gırdî.	Çoğul	(büyük ağaçlar)

1.2.c. KARŞILAŞTIRMALI SIFATLAR

Zazaca'da karşılaştırmalı sıfatlar, “er”, “en” ek ile yapılanlar ve “tênê” “en” eki ile yapılanlar olarak, bölümlere ayrılır. “Tênê” sözcüğü Muradan köyünde “têna” olarak telaffuz edilir. Gaz köyünde ise “tênê” sözcüğünün yerine “binênê” sözcüğü kullanılır.

⁹ Abdullah İncekan, *Ez Kurdi Hîn Dibim Pratik Kürtçe Dersleri*, Nubihar Yayınları, İstanbul, 2012, s. 53.

Melekan köyü ve diğer köylerdeki sıfat karşılaştırması şöyle yapılır:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Derg (uzun)	Derg	Derg
Dergêr (daha uzun)	Dergêr	Dergêr
En derg (en uzun)	En derg	En derg
Rınd (güzel)	Rınd	Rınd
Tênê rınd (daha güzel)	Bınênê rınd	Têna rınd
En rınd (en güzel)	En rınd	En rınd

1.2.d. SAYI SIFATLARI

Sayı sıfatları Melekan köyü ve diğer köylerde aynı şekilde kullanılır.

1. Yo	Bir
2. Dı	İki
3. Hirı	Üç
4. Çhar	Dört
5. Phonc	Beş
6. Şeş	Altı
7. Howt	Yedi
8. Heşt	Sekiz
9. New	Dokuz
10. Des	On
11. Yondes	Onbir
12. Duyes	Oniki
13. Hirıyes	Onüç
14. Çhares	Ondört
15. Phonces	Onbeş
16. Şıyes	Onaltı
17. Howtyes	Onyedı

18. Heştyes	Onsekiz
19. Newyes	Ondokuz
20. Vist	Yirmi
30. Hiris	Otuz
40. Çhores	Kırk
50. Phoncas	Elli
60. Şeşt	Altmış
70. Howtay	Yetmiş
80. Heştay	Seksen
90. Neway	Doksan
100.Se	Yüz
200.Dısê	İkiyüz
300.Hirsê	Üç yüz
400.Çharsê	Dört yüz
500.Phonsê	Beşyüz
600.Şeşsê	Altyüz
700.Howtsê	Yediyüz
800.Heştsê	Sekizyüz
900.Newsê	Dokuzyüz
1000.Hızar	Bin

1.2.e. SIRA SAYI SIFATLARI

Zazaca'da, sayı sıfatlarının önüne "ın" eki getirilerek, sıra sayı sıfatları elde edilir. Örneğin: Şeşın (altıncı). "In" eki, sonu sesli ile biten bir sözcüğe ekleneceği zaman araya "y" kaynaştırma harfi gelir.

Örnekler: Yoyın (birinci)
Dıyın (ikinci)
Şeşın (altıncı)
Desın (onuncu)

1.2.f. ÜLEŞTİRME SAYI SIFATLARI

Zazaca'da üleştirme sayı sıfatları, sayıların tekrar edilmesi ile meydana gelir.

Örnekler: Yo yo (birer birer)
Dı dı (ikişer ikişer)
Des des (onar onar)
Se se (yüzer yüzer)

1.2.g. KESİR SAYI SIFATLARI

Zazaca'da kesir sayı sıfatları, bölünecek olan sayıdan sonra, “d/ıd” edatı getirilerek yapılır. Sesli harf ile biten sayıdan sonra “d”, sessiz ile biten sayıdan sonra ise “ıd” edatı getirilir.

Örnekler: Çharıd yo (dörtte bir)
Desıd dı (onda iki)
Sed vist (yüzde yirmi)
Hızarıd phoncas (binde elli)

1.3. ZARFLARDA SES DEĞİŞİMİ

1.3.a. ZAMAN ZARFLARI

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Êr (bugün)	Ôr	Ôr
Sıba (yarın)	Sowa	Sıwa
Dısıbê (ertesı gün)	Biyor	Biyor
Hırısıbê (iki gün sonra)	Bitor	Bitor
Ro ra (çoktan)	Ro ra	Rewna
Sêrsıbê (sabah)	Sêrsıwê	Sêrsa

Vızir (dün)	Vızir	Vızir
Perê (önceki gün)	Perê	Perê
Perarê (iki gün önce)	Pırarê	Perarê
Ika (şimdi)	Eke	Eka
Barcu (sonra)	Barce	Barcu
Hêlmend (az daha, az kalsın)	Taymend	Taymend
Tafildi (anında, derhal)	Ca	Ca
Hıma (henüz, daha)	Hıla yo	Hemon
Ge...ge (kah...kah)	Hıl hıl	Ge...ge
Eğlebı (genellikle)	Zaf dor	Zaf dor
Dor dor (bazen)	Hıl hıl	Dor dor
Rarê (bazen)	Rêrê	Rêrê
Her hel (her an)	Her hie	Her hıl

Cümle İçinde Kullanılışları:

- Êr zaf germu. (bugün çok sıcak)
- Sıba benu serd. (yarın soğuk olur)
- Dı sıbê rênê benu germ. (Ertesi gün yine sıcak olur)
- Hırı sıbê tênê benu germ. (İki gün sonra daha sıcak olur)
- Mı ro ra wend. (ben çoktan okudum)
- Ya sêrsıbê omi. (o sabah geldi)
- Vızir zaf serdıb. (dün çok soğuktu)
- Perê tênê serdıb. (önceki gün daha soğuktu)
- Perarê vor vara. (iki gün önce kar yağdı)
- Ika vajên. (şimdi söyleyin)
- Barcu mevajên. (sonra söylemeyin)
- Mı hêlmend va. (az daha söyleyecektim)
- Mı tafildi va. (anında söyledim)
- Wı hıma niwendu. (henüz okumamış)
- Ge berma, ge huya. (kah ağladı, kah güldü)
- Eğlebı ro yena. (genellikle erken gelir)
- Ya dor dor wendên. (o bazen okurdu)

Yın rarê nuştên. (onlar bazen yazardı)

Her hel yenu nuştış. (her an yazılır)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı Şekilde Kullanılan Zaman Zarfları

Nışka (birdenbire, ansızın)

Çırê (hiçbir zaman)

Çırêz (hiçbir zaman da)

Vêr (önce)

Bad (sonra)

Taymend (az kaldı)

Tım (her zaman, daima)

Tımız (her zaman da)

Her wext (her zaman)

Lez (çabuk)

Ro (erken)

Erê (geç)

Vêrna (eskiden beri)

Rona (erkenden)

Şond (akşam)

Şew (gece)

Em şew, emşû (bu gece)

Şewnê (yarın gece)

Şotırnê (ertesi gece)

Şewa bin (dün gece)

Şewê vêr (önceki gece)

Helê şond (akşam vakti)

Rora (çoktan)

Ina aşm (bu ay)

Aşmêk (bir ay)

Hıftêk (bir hafta)

Bad nimaruej (öğleden sonra)

Emser (bu yıl)

Par (geçen yıl)
Pyerar (ondan önceki yıl)
Sernê (seneye)
Setırnê (öbür seneye)

1.3.b. DURUM (HAL) ZARFLARI

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Pyêru tyedir (hep birlikte)	Pîor tiyed	Pyêru tyedir
Çı celep (ne şekilde)	Çı qedera	Çı qêdı
Aşkera (açıkça)	Aşkera	Eşkera
Tyedır (birlikte)	Tiyedir	Tyedır
Hına (böyle)	Îna	Hına
Otır (öyle)	Îna	Otır
Pyêru (tümüyle, tamamı)	Pior	Pyêru/ Hemi
Tye dıma (ard arda)	Pye dıma	Tye dıma

Cümle İçinde Kullanılışları:

Pêru tyedir bıwonên. (hep birlikte okuyun)
Çı celep wonênî, bıwonên. (ne şekilde okursanız okuyun)
Aşkera va, çoy ra nitersa. (açıkça söyledi, kimseden korkmadı)
Tyedir bıxebıtî, tênê benu rınd. (birlikte çalışsalar, daha güzel olur)
Hına zaf benû rınd. (böyle çok güzel olur)
Otır nibenû rınd. (öyle güzel olmaz)
Pyêru qêdıya. (tamamı bitti)
Tye dıma omê. (ard arda geldiler)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı şekilde Kullanılan Durum (Hal) Zarfları

Têna (yalnız)
Yo yo (tek tek)
Pê lez (hızla, hızlıca)

Pê pers (sora sora)
Bilaseb (boş yere)
Ciya (ayrı)
Nisbêt ra (nispeten)
Bı weşi (iyilikle, hoşlukla)
Pê zuer (zorla, zorlukla)

1.3.c. MİKTAR ZARFLARI

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Tikî (bazı, kimi)	Bınê/ Têkî	Têkî
Tênê (daha)	Bınênê	Têna
Hındêk (bu kadar)	İndêk	Hındêk
Hındênê (bu kadar daha)	İndêk	Hındênê

Cümle İçinde Kullanılışları:

Tikî qijî zaf jihatî. (bazı çocuklar çok çalışkan)
Wa tênê zaf bixebitî. (daha çok çalışsınlar)
Hındek zaf menus. (bu kadar çok yazma)
Wa hındênê bınusu. (bu kadar daha yazsın)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı Şekilde Kullanılan Miktar Zarfları

Zaf (çok)
Zyed (fazla)
Tay (az)
Kêm (eksik)
Pır (dolu)
Veng (boş)
Xêlêk (hayli)
Êpêjı (epeyce)
Qeflı (parça)
Qeflêk (bir parça)

Rêk zaf (çok fazla)
Rêk tay (çok az)
Hîndêk (bu kadar)
Hîndênê (bu kadar daha)
Yo het, hetêk (bir kısmı, bir taraf)
Mısqal (biraz)
Mısqalek (birazcık)
Tayra (azıcık, biraz)
Zafra (çokça)
Zafin (çoğu)

1.3.d. SORU ZARFLARI

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Konci (hangi)	Kuma	Kom hıv
Çen hêbî (kaç tane)	Çen hey	Çen hıv
Qê çîtê (ne için)	Çı semed	Qê çîtê
A dawra (den dolayı)	Ayê ra	Ayê ra
Qê inê (bunun için)	Semed inê	Qê inê
Çı celep (ne şekilde, ne biçim)	Çı qêdı	Çı qêdı
Çı hel (ne zaman)	Çı wext	Çı wext
Dawrê inê ra (bundan dolayı)	Inê ra	Inê ra
Çı qa (ne kadar)	Çendêk	Çı qa
Çadıb (neredeydi)	Çadıb	Çadıv

Cümle İçinde Kullanılışları:

Konci kıtab tênê rındu? (hangi kitap daha güzel)
Çen hêbî kitabî tı esti? (kaç kitabın var)
Qê çîtê niwend? (niçin okumadı)
A dawra niwend? (ondan dolayı okumadı mı)
Qe inê zaf wend? (bunun için çok okudu)
Çı celep xebıtyabı? (ne şekilde çalışmıştı)

Çı hel wend? (ne zaman okudu)
Yın dawrê inê ra niomê? (bundan dolayı gelmediler mi)
Tı çı qa wend? (ne kadar okudun)
Ya êr çadıb? (o bugün neredeydi)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı Şekilde Kullanılan Soru Zarfları

Sêni (nasıl)
Çendêk (ne kadar)
Çıra (niçin)
Çı (ne, neden)
Çıta (ne)
Çı wext (ne zaman)
Kê (ne zaman)
Çend (kaç)
Ça (nere)
Çad (nerede)
Kom (kim)
Komdır (kimde, kiminle)

1.3.e. YER YÖN ZARFLARI

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
İtiya (bura, burası)	Etiya	İtiya
Teber (dışarı, dışarısı)	Tever	Tiver
Çadıb (neredeydi)	Çadıb	Çadıv
Eravê (ileri)	Ver	Verid
Qaymı (yokuş)	Qêymı	Qêymı
Seracer (iniş)	Saloncer	Sercer
Cuerin (yukarıdaki)	Cuarin	Cuerin

Cümle İçinde Kullanılışları:

İtiya zaf rındu. (burası çok güzel)

Teber serdu. (dışarısı soğuk)
Çadıb kot erê. (neredeydi, gecikti)
Yın eravê omî. (ileri geldiler)
Qaymı ra zuer vejya. (yokuştan zor çıktı)
Seracer ra hedi omı. (iniştten yavaş indi)
Pırdû cuerin zaf berzû. (yukarıdaki köprü çok yüksek)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı Şekilde Kullanılan Yer Yön Zarfları

Uja, haja (ora, orası)
Zerı (içeri, içerisi)
Zerid (içeride)
Kıştıd (yanda, yanında)
Cêyıd (yanında)
Cêkıd (bir yanda)
Nızdıd, nızdid (yakında)
Durıd (uzakta)
Bınatıd (arada)
Miyontıd (ortada)
Têpiya (geri)
Lewı (en yüksek yer)
Bınıd (altta)
Cerıd (aşağıda)
Diyarıd (üstte, yukarıda)
Serıd (üstte, üstünde)
Cuerıd (yukarıda)
Bının (alttaki)
Sêrin (üstteki)
Cêrin (aşağıdaki)
Verıd (önde, ön tarafta)
Pêd (arkada)
Verin (öndeki)
Peyin (arkadaki)

Per raştıd (sağ tarafta)
Per çebıd (sol tarafta)
Nat (bu taraf)
Wet (o taraf)
Dıma (ardında, ardından)

1.4. EDATLARDA SES DEĞİŞİMİ

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Hındê (kadar)	Guere	Gueri
Rênê (yine, tekrar)	Hina	Rena
Hanu (işte)	Haniu	Honiu
Onci (yine)	Hunce	Honce
Tom (tam)	Tam	Tam
Hın (artık)	Hin	Hin
Pêg (diye)	Pê	Pê
Zê (gibi)	Se	Ze
Zob (başka)	Zub	Zubi
Bye (...sız)	Bye	Bi
Bı (...la, le)	Bı	Pê
Oncax (ancak)	Encax	Encax
Ver bı (...e doğru, ..e karşı)	Vera pyê	Ver

Cümle İçinde Kullanılışları:

Ya hındê tı jihata. (o senin kadar çalışkan)

Rênê bıwonên. (yine okuyun)

Hanu niomı. (işte gelmedi)

Onci niwonenî. (yine okumuyorlar)

Tom zê yı başa. (tam onun gibi iyi)

Hın zaf bıwon. (artık çok oku)

Zaf xebıtyenî, peg şıma bıwonî. (çok çalışıyordu, siz okuyun diye)

Zê yı binus. (onun gibi yaz)
Zob çad estû. (başka nerede var)
Bye ters vajên. (korkusuzca söyleyin)
Bı weşi vajên. (iyilikle/ hoşlukla söyleyin)
Oncax tı vırazî. (ancak sen yaparsın)
Ya ver bı şıma omî. (o size doğru geldi)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı Şekilde Kullanılan Edatlar

Pê (ile)
Z/zi (de)
Hıyon/ hıton (kadar)
...na (...beri)
Qê (için)
Û (ile, ve dahi)
Axır (sonunda, böylece)
Êê (evet)
Nê (hayır)
Pya (birlikte)
Tyedır (birlikte, beraber)
Bye mê (bundan başka)
Vera (gittikçe, giderek)
Der hıq (hakkında)
Cara (zaten)
Têna (yalnız)
Tıvon qê (sanki)

1.5. BAĞLAÇLARDA SES DEĞİŞİMİ

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Yon (ve ya, yoksa)	Yo	Yo
Yoncıg (yani)	Yani	Yani

Qaşu (sözde, güya)	Guek	Goya
Goya (güya)	Guek	Goya
İlog (özellikle)	İlami	En zaf
Weribên (keşke)	Werıkna	Werıka
Oncax (ancak)	Encax	Encax
Yon...yon (ya..ya)	Yun..yun	Ya..ya
Ni...ni (ne..ne)	Ne..ne	Ni..ni
Yonız (ya da)	Yunız	Yone
Tor (hiç, üstelik)	Tuer	Cara
G (ki)	Gu	G
Xuron (tabi)	Xuera	Xuera

Cümle İçinde Kullanılışları:

- Tı va, yon tı niva. (söyledin mi, yoksa söylemedin mi)
Yoncıg çı niomi. (yani neden gelmedi)
Qaşu êr omin. (sözde bugün gelecekti)
Goya va ez siba yena. (güya yarın gelirim dedi)
İlog vılî sipi zaf rındi. (özellikle beyaz çiçekler çok güzel)
Weribên vılî sur benî. (keşke çiçekler kırmızı olsaydı)
Omi, oncax zaf nivindet. (geldi, ancak çok durmadı)
İna vıl yon kena a, yon niken a. (bu çiçek ya açar ya açmaz)
Ni tay bıwon, ni tay bızon. (ne az oku, ne az bil)
Ya êr yonız siba yena. (o bugün ya da yarın gelir)
Tor wêxt ma nimend. (hiç vaktimiz kalmadı)
Vıla pêmi g tor nikerd a. (pembe çiçek ki hiç açmadı)
Ya xuron yena. (o tabi gelir)

Melekan Köyü Ve Diğer Köylerde Aynı Şekilde Kullanılan Bağlaçlar

- Û, wu (ve, ile)
La (ama, fakat)
Eg (eğer, şayet)
Qeni (bari, hiç değilse)

Cog (madem)
Bêla (belki)
Halbık, halbıkêr (halbuki)
Hem, hemız (hem, hemde)
Pê (ile)
Têna (yalnız)
De (hadi)
Çıta g bı (ne var ki)

1.6. ÜNLEMLER

Zazaca'da ünlemler, her yerde aynı şekilde kullanılır. En çok kullanılan ünlemler şunlardır:

Hêwax (eyvah)
Haylo (hayda)
Gelê (ey)
Hew (hey)
Hero (hitap) eril
Herê (hitap) dişil
Gelo (aceba)

Cümle içinde kullanılışları:

Hêwax vêşa! (eyvah yandı)
Haylo rênê xerıpya! (hayda gene bozuldu)
Gelê merdumon! (ey insanlar)
Hew kênawa qıj! (hey küçük kız)
Hero pıto! (küçük çocuk)
Herê pıtê! (küçük çocuk)
Gelo sebı! (acaba ne oldu)

2. İKİNCİ BÖLÜM

2. FİİLLERDE SES DEĞİŞİMİ VE ZAMANLAR

2.1. MASTAR

Zazaca'da mastarlara baktığımızda, mastarların çokluğu kadar farklı kullanımı da gözümüze çarpar. Melekan ağzında kullanılan mastarların, diğer yerlerde kullanılan mastarlardan harf bazında farklılık göstermesinin yanı sıra; Melekan ağzında kullanılan bir mastarın, diğer yerlerde tamamen farklı bir anlama geldiğini de görmekteyiz.

Melekan ve diğer köylerde, farklı şekilde kullanılan mastar kelimeler:

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Aridayiş (toplamak)	Aranayiş	Aridayiş
Huyayiş (gülmek)	Wuyayiş	Wuyayiş
Omyayiş (gelmek)	Umyayiş	Omyayiş
Eftarayiş (korkmamak)	Eftarayiş	Eftayiş
Aşn biyayiş (barışmak)	Pê omyayiş	Wemişbiyayiş
Nımitiş (saklamak)	Tamarnayiş	Nımitiş
Persayiş (sormak)	Pers kerdış	Pers kerdış
Qısê kerdış (konuşmak)	Qal kerdış	Qısê kerdış
Sonayiş (tatmak)	Tumnayiş	Tomnayiş
Hiyers biyayiş (kızmak)	Yers biyayiş	Marazdar biyayiş
Baş biyayiş (iyi olmak)	Hol biyayiş	Hol biyayiş
Şeqıtyayiş (kaymak)	Rıhıskayiş	Rêsyayiş
De pıştış (yakalamak)	Te pıştış	De pıştış
Erê kotış (gecikmek)	Erê kotış	Herê kotış
Tye pıştış (giyinmek)	Tê bestayiş	Ti pıştış
Sond wendış (yemin etmek)	Sund wendış	Suen wendış
Pışkayiş (hapşirmek)	Şınayiş	Pışkayiş
Qedağı kerdış (ısrar etmek)	Lak kotış	Lakve kerdış

Rıya pawıtış (yolunu gözlemek)	Ra pawıtış	Cıhdı pawıtış
Kê kerdış (oynamak)	Kêy kerdış	Kêy kerdış
Paştê xui gırıdayış (güvenmek)	Paştê xui dayış	Pê qewnayış
Qerqılyayış (çaba göstermek)	Cihat kerdış	Cihat kerdış
Bırıqyayış (parlamak)	Berıqyayış	Bırqutyayış
Cenıqyayış (ürpermek)	Qerqılyayış	Qerqılyayış
Aluzyayış (karışık hale gelme)	Alızyayış	Alızyayış
Binê xui dayış (dinlenmek)	Asu biyayış	Rıhıt biyayış
Çepıxyayış (abanmak)	Qepeçıyayış	Ser şıyayış
We şemırnayış (sıvamak)	Diyar şelnayış	We şemırnayış
Pıluzyayış (buruşmak)	Pılısyayış	Pılısyayış
Nepıxyayış (şişmek)	Pınısyayış	Pınısyayış
Cerebnayış (gözlemlemek, denenmek)	Cerewnayış	Cerewnayış
Rıtış (süpürmek)	Gezı kerdış	Gezı kerdış
Thal biyayış (üzülmek)	Qehıryayış	Karyayış
Cuyayış (yaşamak)	Cuyayış	Cuayış
Myemon kerdış (misafir etmek)	Mısafır kerdış	Mızafır kerdış
Parzunayış (suyunu sıkmak)	Parızınayış	Parzınayış
Qefilyayış (yorulmak)	Qefilyayış	Rencon biyayış
Ba wê vındertış (beklemek)	Ba yê vındertış	Ba wı vındertış
Çelqınayış (çalkalamak)	Çelqayış	Çelqınayış
Pê kerdış (giyinmek)	Pay kerdış	Pay kerdış
Qılaşnayış (yarmak)	Qılaşnayış	Qelşınayış
Diyax kerdış (dayanmak)	Diyax kerdış	Sebır kerdış
Hil şıyayış (hoşlanmamak)	Teq kerdış	Hil şıyayış
Gılêr kerdış (yerde yuvarlamak)	Teqle kerdış	Gılêri kerdış
Kıfş kerdış (belli etmek)	Esayış	Kıfş kerdış
Zur kerdış (yalan söylemek)	Zuir kerdış	Zur kerdış
Dur kotış (uzaklaşmak)	Duir kotış	Dur kotış
Pu vetış (fark etmek)	Arqılyayış	Pu vetış
Belıqnayış (yutmak)	War kerdış	War kerdış
Bêri kerdış (özlemek)	Vir kotış	Vir kotış

Kartı biyayış (ekmek v.s. bayatlamak)	Wışk biyayış	Wışk biyayış
Peşmilyayış (gülümsemek)	Mijmijyayış	Wuyayış
Rıya şiyayış (yürümek)	Rar şiyayış	Cıhdıra şiyayış
Zelqayış (yapışmak)	Dusiyayış	Dusiyayış
Har biyayış (yaramazlık yapmak)	Şêtoni kerdış	Har biyayış
Tyemondayış (karıştırmak)	Tyemondayış	Tera kerdış
War verdayış (bırakmak, terk etmek)	Ca verdayış	War verdayış
Vênda dayış (çağırmaq)	Vênda dayış	Vênayış
Karıbyayış (kıskanmak)	Hesûdi kerdış	Karnayış
Çurıskyayış (parlamak)	Berıqyayış	Berqyayış
Cari kerdış (durulamak)	Awk şayış	Araw kerdış

Melekan ağzında kullanılan bazı mastarlar, diğer köylerde farklı anlamlar ifade etmektedir. Eş sesli mastarlardan olan “qerqılyayış” mastarı, Melekan ağzında “çaba göstermek, uğraşmak” anlamına gelirken; Gaz ve Muradan köylerinde “ürpermek” anlamına gelmektedir. Melekan ve Muradan köylerinde “yakalamak” anlamında “de pıştış” mastarı kullanılırken; Gaz köyünde, “te pıştış” mastarı kullanılır. “Te pıştış” mastarı Muradan köyünde, “ti pıştış” olarak telaffuz edilerek “giyinmek” anlamına gelir. Melekan ağzında ise “giyinmek” daha farklı bir telaffuz ile “tye pıştış” olarak ifade edilir.

Zazaca’da kullanılan mastarların fazlalığı; Melekan ağzında diğer yerlere nazaran, daha fazla görülmektedir. Melekan ağzında eş anlamlı mastarların, oldukça fazla kullanıldığı; diğer yerlerde ise nispeten daha az kullanıldığını görmekteyiz. Örneğin: Melekan ağzında “parlamak” anlamına gelen “çurıskyayış” ve “biruqyayış” mastarlarından, Gaz ve Muradan köylerinde sadece bir tanesi “biruqyayış” mastarı kullanılmaktadır. “Parlamak” mastarı Gaz köyünde “berıqyayış”, Muradan köyünde ise “birqutyayış” olarak telaffuz edilmektedir.

Yukarıda bulunan mastarlara bakıldığında, Gaz ve Muradan köylerinde kullanılan bazı mastarlarda, hece düşmesi olduğu görülmektedir. “Êftarayış” mastarının ortasında bulunan “ra” hecesinin, Muradan köyünde düştüğü, bu mastarın, “êftayış”

şeklinde kullanıldığı görmekteyiz. Melekan ağzında bulunan “hiyers biyayiş” mastarının, Gaz köyünde ilk hecesindeki düşme ile “yers biyayiş” şeklinde, kullanıldığını görmekteyiz. Melekan ağzında “rıya” (yol) kelimesinden türetilen “rıya pawıtış” mastarı ise, Gaz köyünde “ra pawıtış” şeklinde kullanılmaktadır

Genç ilçesinin köyleri olan Gaz ve Muradan köylerinde, aynı şekilde kullanılan mastar sayısı ile; Muradan köyü ve aynı ilin fakat başka bir ilçenin köyü olan Melekan ağzında kullanılan mastar sayısının, aynı olduğu görülmektedir.

Melekan ve Gaz köylerinde aynı şekilde, Muradan köyünde farklı kullanılan mastar kelimeler:

Melekan ve Gaz Köyleri

Eftarayiş

Erê kotış

Cuyayiş

Qefilyayiş

Qılaşnayış

Diyax kerdış

Vênda dayiş

Tyemondayiş

Muradan Köyü

Eftayiş

Herê kotış

Cuayiş

Rencon biyayiş

Qelşınayış

Sebır kerdış

Venayiş

Tera kerdış

Melekan ve Muradan köylerinde aynı şekilde, Gaz köyünde farklı kullanılan mastarlar kelimeler:

Melekan ve Muradan Köyleri

Aridayiş

Omyayiş

Nımitış

Qısê kerdış

De pıştış

Hil şiyayiş

Gaz Köyü

Aranayiş

Umyayiş

Tamarnayiş

Qal kerdış

Te pıştış

Teq kerdış

Pışkayış

We şemırnayış

Kıfş kerdış

Har bıyayış

Zur kerdış

Dur kotış

Pu vetış

War verdayış

De pıştış

Çelqınayış

şınayış

Dıyar şelnayış

Êsayıř

řêtonı kerdış

Zuir kerdış

Duir kotış

Arqılyayış

Ca verdayış

Te pıştış

Çelqayış

Gaz ve Muradan köylerinde aynı şekilde, Melekan köyünde farklı kullanılan mastar kelimeler:

Gaz ve Muradan Köyleri

Wuyayış

Pers kerdış

Hol bıyayış

Dusıyayış

Kêy kerdış

Cihat kerdış

Alızyayış

Pılısyayış

Pınısyayış

Cerewnayış

Gezı kerdış

Pay kerdış

War kerdış

Vir kotış

Wışk bıyayış

Qerqılyayış

Melekan Köyü

Huyayış

Persayış

Baş bıyayış

Zelqayış

Kê kerdış

Qerqılyayış

Aluzyayış

Plusyayış

Nepıxyayış

Cerebnayış

Rıtış

Pê kerdış

Belıqnayış

Bêrı kerdış

Kartu bıyayış

Cenıqyıyış

Melekan Ağzında Kullanılan Masterlar:

Aşağıda Melekan ağzında kullanılan masterları ve bu masterlardan oluşan, Zazaca'da iki temel kök olan, di'li geçmiş ve geniş zaman fiil köklerini görmekteyiz. Fiil köklerinin çekimi, üçüncü tekil eril (y1, w1) şahıs zamirine göre verilmiştir. İnsana ait olmayan özellikleri belirten masterlar için, şahıs zamiri kullanılmamıştır.

Sonu “dış” ile biten kelimeler / di'li geçmiş zaman / geniş zaman

Ardış (getirmek)

Ardış - y1 ard - w1 onu

A kerdış (açmak)

A kerdış - y1 kerd a - w1 kenu a

Arayı kerdış (kahvaltı etmek)

Arayı kerdış - y1 arayı kerd - w1 arayı kenu

Asnaw kerdış (yüzmek)

Asnaw kerdış - y1 asnaw kerd - w1 asnaw kenu

Ava kerdış (yerleşime açmak)

Ava kerdış - y1 kerd ava - w1 kenu ava

Bar kerdış (bölüşmek, taşınmak)

Bar kerdış - y1 bar kerd - w1 bar kenu

Bari kerdış (inceltmek)

Bari kerdış - y1 kerd bari - w1 kenu bari

Bahs kerdış (sözetmek)

Bahs kerdış - y1 bahs kerd - w1 bahs kenu

Bawer kerdış (inanmak)

Bawer kerdış - y1 bawer kerd - w1 bawer kenu

Bêri kerdış (özlemek)

Bêri kerdış - y1 bêri kerd - w1 bêri kenu

Berdış (götürmek)

Berdış - y1 berd - w1 benu

Berz kerdış (kaldırmak)		
Berz kerdış	- y1 kerd berz	- w1 kenu berz
Bımbarek kerdış (kutlamak)		
Bımbarek kerdış	- y1 bımbarek kerd	- w1 bımbarek kenu
Buy kerdış (koklamak)		
Buy kerdış	- y1 buy kerd	- w1 buy kenu
Ca ardış (yerine getirmek)		
Ca ardış	- y1 ard ca	- w1 onu ca
Cari kerdış (durulamak)		
Cari kerdış	- y1 cari kerd	- w1 cari kenu
Cedel kerdış (mücadele etmek)		
Cedel kerdış	- y1 cedel kerd	- w1 cedel kenu
Celb kerdış (celb etmek)		
Celb kerdış	- y1 celb kerd	- w1 celb kenu
Dard kerdış (asmak)		
Dard kerdış	- y1 dard kerd	- w1 dard kenu
De kerdış (doldurmak)		
De kerdış	- y1 kerd de	- w1 kenu de
Delali kerdış (özel muamele etmek)		
Delali kerdış	- y1 kerd delali	- w1 kenu delali
Derg kerdış (uzatmak)		
Derg kerdış	- y1 kerd derg	- w1 kenu derg
Dest pê kerdış (başlamak)		
Dest pê kerdış	- y1 dest kerd pê	- w1 dest kenu pê
Diyax kerdış (dayanmak)		
Diyax kerdış	- y1 diyax kerd	- w1 diyax kenu
Êfu kerdış (affetmek)		
Êfu kerdış	- y1 êfu kerd	- w1 êfu kenu
Fek akerdı mendış (şaşırmak)		
Fek akerdı mendış	- w1 fek akerdı mend	- w1 fek akerdı monenu
Fek bılê kerdış (esnemek)		
Fek bılê kerdış	- y1 fek bılê kerd	- w1 fek bılê kenu

Fır kerdış (yudumlamak)		
Fır kerdış	- y1 fır kerd	- w1 fir kenu
Fom kerdış (anlamak)		
Fom kerdış	- y1 fom kerd	- w1 fom kenu
Gılêr kerdış (yerde yuvarlamak)		
Gılêr kerdış	- y1 gılêr kerd	- w1 gılêr kenu
Gueştari kerdış (dinlemek)		
Geştari kerdış	- y1 gueştari kerd	- w1 gueştari kenu
Gunaki berdış (acımak)		
Gunaki berdış	- y1 gunaki berd	- w1 gunaki benu
Gurı kerdış (iş yapmak, çalışmak)		
Gurı kerdış	- y1 gurı kerd	- w1 gurı kenu
Ėelet kerdış (yanlış yapmak)		
Ėelet kerdış	- y1 Ėelet kerd	- w1 Ėelet kenu
Ėêrib kerdış (yabancılaşmak)		
Ėêrib kerdış	- y1 kerd Ėêrib	- w1 kenu Ėêrib
Hal kerdış (halletmek, çözmek)		
Hal kerdış	- y1 hal kerd	- w1 hal kenu
Hırb kerdış (savaşmak)		
Hırb kerdış	- y1 hırb kerd	- w1 hırb kenu
Hıs kerdış (sevmek)		
Hıs kerdış	- y1 hıs kerd	- w1 hıs kenu
Hivi kerdış (umut etmek)		
Hivi kerdış	- y1 hivi kerd	- w1 hivi kenu
Hivz kerdış (sakinmak, korumak)		
Hivz kerdış	- y1 hivz kerd	- w1 hivz kenu
Hiyez kerdış (doğrulamak)		
Hiyez kerdış	-y1 hiyez kerd	-w1 hiyez kenu
Hol kerdış (iyi etmek, iyilik etmek)		
Hol kerdış	- y1 hol kerd	- w1 hol kenu
Hona kerdış (uyutmak, söndürmek)		
Hona kerdış	- y1 kerd hona	- w1 kenu hona

Hu kerdış (yuhlamak)		
Hu kerdış	- y1 hu kerd	- w1 hu kenu
İkrıh kerdış (tiksinmek)		
İkrıh kerdış	- y1 ikrıh kerd	- w1 ikrıh kenu
İlinti kerdış (teyellemek)		
İlinti kerdış	- y1 ilinti kerd	- w1 ilinti kenu
İzeh kerdış (açıklamak)		
İzeh kerdış	- y1 izeh kerd	- w1 izeh kenu
Jon kerdış (sızlamak)		
Jon kerdış	- y1 jon kerden	- w1 jon kenu.
Kaş kerdış (çekmek)		
Kaş kerdış	- y1 kaş kerd	- w1 kaş kenu
Kaw kerdış (şımarmak, şımartmak)		
Kaw kerdış	- y1 kaw kerd	- w1 kaw kenu
Kê kerdış (oynamak)		
Kê kerdış	- y1 kê kerd	- w1 kê kenu
Kêm kerdış (eksiltmek, azaltmak)		
Kêm kerdış	- y1 kerd kêm	- w1 kenu kêm
Kendış (kazmak, kaşımak)		
Kendış	- y1 kend	- w1 kenenu
Kerdış (etmek, yapmak)		
Kerdış	- y1 kerd	- w1 kenu
Kıfş kerdış (belli etmek)		
Kıfş kerdış	- y1 kıfş kerd	- w1 kıfş kenu
Kılm kerdış (kısaltmak)		
Kılm kerdış	- y1 kerd kılm	- w1 kenu kılm
Kuem kerdış (yığmak)		
Kuem kerdış	- y1 kuem kerd	- w1 kuem kenu
Lavê kerdış (yalvarmak)		
Lavê kerdış	- y1 lavê kerd	- w1 lavê kenu
Luemı kerdış (sitem etmek)		
Luemı kerdış	- y1 luemı kerd	- w1 luemı kenu

Lur kerdış (yuvarlamak)		
Lur kerdış	- y1 lur kerd	- w1 lur kenu
Myemon kerdış (misafir etmek)		
Myemon kerdış	- y1 myemon kerd	- w1 myemon kenu
Mendiş (kalmak, benzemek)		
Mendiş	- w1 mend	- w1 monenu
Men kerdış (yasaklamak)		
Men kerdış	- y1 men kerd	- w1 men kenu
Merdış (ölmek)		
Merdış	- w1 merd	- w1 mirenu
Mıç kerdış (öpmek)		
Mıç kerdış	- y1 mıç kerd	- w1 mıç kenu
Mışowrı kerdış (istişare etmek)		
Mışowrı kerdış	- y1 mışowrı kerd	- w1 mışowrı kenu
Miyon kerdış (gizlemek)		
Miyon kerdış	- y1 kerd miyon	- w1 kenu miyon
Mundiş (örmek)		
Mundiş	- y1 mund	- w1 munenu
Nehiy kerdış (yasaklamak)		
Nehiy kerdış	- y1 nehiy kerd	- w1 nehiy kenu
Neqıl kerdış (nakletmek)		
Neqıl kerdış	- y1 neqıl kerd	- w1 neqıl kenu
Nımêt kerdış (minnet etmek)		
Nımêt kerdış	- y1 nımêt kerd	- w1 nımêt kenu
Nişon kerdış (işaretlemek)		
Nişon kerdış	- y1 nişon kerd	- w1 nişon kenu
Omin kerdış (yoğurt mayalamak)		
Omin kerdış	- y1 omin kerd	- w1 omin kenu
Pa kerdış (takmak)		
Pa kerdış	- y1 kerd pa	- w1 kenu pa
Pak kerdış (temizlemek)		
Pak kerdış	- y1 kerd pak	- w1 kenu pak

Pa wa mendış (eksik kalmak)		
Pa wa mendış	- w1 pa mend	- w1 pa monenu
Pardax kerdış (foyasını gizlemek)		
Pardax kerdış	- y1 pardax kerd	- w1 pardax kenu
Pars kerdış (dilenmek)		
Pars kerdış	- y1 pars kerd	- w1 pars kenu
Pêda kerdış (sağlamak, temin etmek)		
Pêda kerdış	- y1 pêda kerd	- w1 pêda kenu
Pedı kerdış (elle doğramak)		
Pedı kerdış	- y1 kerd pedı	- w1 kenu pedı
Pê kerdış (ayakkabı v.b. giyinmek)		
Pê kerdış	- y1 kerd pê	- w1 kenu pê
Phon kerdış (ezmek)		
Phon kerdış	- y1 phon kerd	- w1 phon kenu
Pır kerdış (doldurmak)		
Pır kerdış	- y1 kerd pır	- w1 kenu pır
Pıf kerdış (üfleme)		
Pıf kerdış	- y1 pıf kerd	- w1 pıf kenu
Puç kerdış (çürütmek)		
Puç kerdış	- y1 kerd puç	- w1 kenu puç
Qebul xui kerdış (tenezül etmek)		
Qebul xui kerdış	- y1 qebul xui kerd	- w1 qebul xui kenu
Qedağı kerdış (ısrar etmek)		
Qedağı kerdış	- y1 qedağı kerd	- w1 qedağı kenu
Qeflı kerdış (dilimlemek)		
Qeflı kerdış	- y1 kerd qeflı	- w1 kenu qeflı
Qısê kerdış (konuşmak)		
Qısê kerdış	- y1 qısê kerd	- w1 qısê kenu
Qıyas kerdış (mukayese etmek)		
Qıyas kerdış	- y1 qıyas kerd	- w1 qıyas kenu
Quıl kerdış (delmek)		
Quıl kerdış	- y1 kerd quıl	- w1 kenu quıl

Quet kerdış (kısaltmak)		
Quet kerdış	- y1 quet kerd	- w1 quet kenu
Ra kerdış (sermek)		
Ra kerdış	- y1 kerd ra	- w1 kenu ra
Raşt kerdış (düzeltmek)		
Raşt kerdış	- y1 kerd raşt	- w1 kenu raşt
Rêz kerdış (sıralamak)		
Rêz kerdış	- y1 rêz kerd	- w1 rêz kenu
Rı kerdış (kaplamak)		
Rı kerdış	- y1 rı kerd	- w1 rı kenu
Ru kerdış (dökmek)		
Ru kerdış	- y1 kerd ru	- w1 kenu ru
Rut kerdış (soymak)		
Rut kerdış	- y1 rut kerd	- w1 rut kenu
Sebat kerdış (dayanmak)		
Sebat kerdış	- y1 sebat kerd	- w1 sebat kenu
Sebır kerdış (sabretmek)		
Sebır kerdış	- y1 sebır kerd	- w1 sebır kenu
Sond wendış (yemin etmek)		
Sond wendış	- y1 sond wend	- w1 sond wonenu
Sur kerdış (kızartmak)		
Sur kerdış	- y1 kerd sur	- w1 kenu sur
Şêl kerdış (kabaca dikmek)		
Şêl kerdış	- y1 şêl kerd	- w1 şêl kenu
Şer kerdış (kavga etmek, tartışmak)		
Şer kerdış	- y1 şer kerd	- w1 şer kenu
Şık kerdış (şüphelenmek)		
Şık kerdış	- y1 şık kerd	- w1 şık kenu
Şirêt kerdış (öğüt vermek)		
Şirêt kerdış	- y1 şirêt kerd	- w1 şirêt kenu
Şirgerm kerdış (ılıklaştırmak)		
Şirgerm kerdış	- y1 şirgerm kerd	- w1 şirgerm kenu

Şonı kerdış (taramak)		
Şonı kerdış	- y1 şonı kerd	- w1 şonı kenu
Ta ardış (yetiştirmek)		
Ta ardış	- y1 ta ard	- w1 ta onu
Tenık kerdış (inceltmek)		
Tenık kerdış	- y1 kerd tenık	- w1 kenu tenık
Têpiya mendış (geri kalmak)		
Têpiya mendış	- w1 tepiya mend	- w1 tepiya monenu
Te ra kerdış (koparmak)		
Te ra kerdış	- y1 te ra kerd	- w1 te ra kenu
Tesel kerdış (denemek)		
Tesel kerdış	- y1 tesel kerd	- w1 tesel kenu
Tesdiq kerdış (onaylamak)		
Tesdiq kerdış	- y1 tesdiq kerd	- w1 tesdiq kenu
Tyever ardış (karşılaştırmak)		
Tyever ardış	- y1 tyever ard	- w1 tyever onu
Tir kerdış (sızlamak)		
Tir kerdış	- y1 tir kerd	- w1 tir kenu
Tom kerdış (tatmak)		
Tom kerdış	- y1 tom kerd	- w1 tom kenu
Tu kerdış (tükürmek)		
Tu kerdış	- y1 tu kerd	- w1 tu kenu
Tuj kerdış (sivriltmek, bilemek)		
Tuj kerdış	- y1 kerd tuj	- w1 kenu tuj
Veng kerdış (boşaltmak)		
Veng kerdış	- y1 kerd veng	- w1 kenu veng
Vıla kerdış (dağıtmak)		
Vıla kerdış	- y1 kerd vıla	- w1 kenu vıla
War kerdış (yutmak)		
War kerdış	- y1 kerd war	- w1 kenu war
We kerdış (sökme, ateş yakmak)		
We kerdış	- y1 kerd we	- w1 kenu we

Wendiş (okumak)		
Wendiş	- y1 wend	- w1 wonenu
Werdiş (yemek)		
Werdiş	- y1 werd	- w1 wenu
Werdı kerdış (doğramak)		
Werdı kerdış	- y1 kerd werdı	- w1 kenu werdı
Werıb xui ardış (imrenmek, özenmek)		
Werıb xui ardış	- y1 werıb xui ard	- w1 werıb xui onu
Xui vira kerdış (unutmak)		
Xui vira kerdış	- y1 kerd xui vira	- w1 kenu xui vira
Xu kerdış (nefret etmek)		
Xu kerdış	- y1 xu kerd	- w1 xu kenu
Yari kerdış (alay etmek)		
Yari kerdış	- y1 yari kerd	- w1 yari kenu
Zur kerdış (yalan söylemek)		
Zur kerdış	- y1 zur kerd	- w1 zur kenu
Zuwa kerdış (kurutmak)		
Zuwa kerdış	- y1 kerd zuwa	- w1 kenu zuwa

Sonu “tış” İle biten kelimeler / di’li geçmiş zaman / geniş zaman

A guretiş (örtü ile kapatmak)		
A guretiş	- y1 guret a	- w1 genu a
Alawıtış (yoğurmak)		
Alawıtış	- y1 alawıt	- w1 alawenu
Areq vetiş (terlemek)		
Areq vetiş	- y1 areq vet	- w1 areq vejenu
Aşkawıtış (sökmek)		
Aşkawıtış	- y1 aşkawıt	- w1 aşkawenu
A vıstış (ipe sermek)		
A vıstış	- y1 vıst a	- w1 fınenü a

Ba wê vındertiş (beklemek)		
Ba wê vındertiş	- w1 ba wê vındert	- w1 ba wê vındenu
Bestiş (dolamak, bağlamak)		
Bestiş	- y1 best	- w1 bestenu
Cawıtış (çiğnemek)		
Cawıtış	- y1 cawıt	- w1 cawenu
Ca vıstış (yerine yerleştirmek)		
Ca vıstış	- y1 vıst ca	- w1 finenu ca
Centiş (müzik aleti çalmak)		
Centiş	- y1 cent	- w1 cenenu
C1 ri kotış (yakışmak)		
C1 ri kotış	- y1 ri kot	- y1 ri kuenu
Çertiş (otlamak)		
Çertiş	- çert	- çerenu
Da vıraştış (yaptırmak)		
Da vıraştış	- y1 da vıraştış	- w1 donu vıraştış
De kotış (girmek)		
De kotış	- w1 kot de	- w1 kuenu de
De pıştış (yakalamak)		
De pıştış	- y1 pışt de	- w1 pyeşenu de
Deştış (dikiş dikmek)		
Destiş	- y1 deşt	- w1 derzenu
Dur kotış (uzaklaşmak)		
Dur kotış	- w1 kot dur	- w1 kuenu dur
Erê kotış (gecikmek)		
Erê kotış	- w1 kot erê	- w1 kuenu erê
Erşawıtış (yollamak, göndermek)		
Erşawıtış	- y1 erşawıt	- w1 erşawenu
Esterıtış (silmek)		
Esterıtış	- y1 esterıt	- w1 esterenu
Eşnawıtış (duymak)		
Eşnawıtış	- y1 eşnawıt	- w1 eşnawenu

Eştiş (atmak)		
Eştiş	- y1 eşt	- w1 erzenu
Guretiş (almak)		
Guretiş	- y1 guret	- w1 genu
Hılqık guretiş (hıçkırık tutmak)		
Hılqık guretiş	- y1 hılqık guret	- w1 hılqık genu
Hıyf guretiş (öc almak)		
Hıyf guretiş	- y1 hıyf guret	- w1 hıyf genu
Kırıştiş (taşımak)		
Kırıştiş	- y1 kırışt	- w1 kırıyeşenu
Kıştiş (öldürmek)		
Kıştiş	- y1 kışt	- w1 kışenu
Kotiş (düşmek)		
Kotiş	- w1 kot	- w1 kuenu
Lıştiş (yalamak)		
Lıştiş	- y1 lışt	- w1 liyesenu
Mıqat kotiş (gözetmek, korumak)		
Mıqat kotiş	- y1 mıqat kot	- w1 mıqat kuenu
Muetiş (göstermek)		
Muetiş	- y1 muet	- w1 muejnenu
Nêweř kotiş (hastalanmak)		
Nêweř kotiş	- w1 nêweř kot	- w1 nêweř kuenu
Nımitiş (saklamak)		
Nımitiş	- y1 nımit	- w1 nımnenu
Nıştiş (binmek, konmak)		
Nıştiş	- w1 nışt	- w1 nışenu
Nuştiş (yazmak)		
Nuştiş	- y1 nuşt	- w1 nusenu
Omaritiş (saymak)		
Omaritiş	- y1 omarit	- w1 omarenu
Ontış (çekmek, örtmek)		
Ontış	- y1 ont	- w1 oncenu

Patış (soymak)		
Patış	- y1 pat	- w1 pajenu
Pawıtış (beslemek, muhafaza etmek)		
Pawıtış	- y1 pawıt	- w1 pawenu
Pêd eştiş (ertelemek)		
Pêd eştiş	- y1 pêd eşt	- w1 pêd erzenu
Pêymawıtış (ölçmek)		
Pêymawıtış	- y1 pêymawıt	- w1 pêymawenu
Pıç eştiş (kura çekmek)		
Pıç eştiş	- y1 pıç eşt	- w1 pıç erzenu
Pıştış (sarmak)		
Pıştış	- y1 pışt	- w1 pyeşenu
Potiş (pişirmek)		
Potiş	- y1 pot	- w1 pojenu
Pu vetiş (fark etmek)		
Pu vetiş	- y1 pu vet	- w1 pu vejenu
Ra kotış (yatmak)		
Ra kotış	- w1 kot ra	- w1 kuenu ra
Ra vıstış (uzatmak)		
Ra vıstış	- y1 vıst ra	- w1 finenu ra
Rıştış (eğirmek)		
Rıştış	- y1 rışt	- w1 rıyesenu
Rıtış (süpürmek)		
Rıtış	- y1 rıt	- w1 ruenu
Rıya pawıtış (yolunu gözlemek)		
Rıya pawıtış	- y1 rıya pawıt	- w1 rıya pawenu
Romıtış (ekmek, araç sürmek)		
Romıtış	- y1 romıt	- w1 romenu
Ruetiş (satmak)		
Ruetiş	- y1 ruet	- w1 rueşenu
Ru nıştış (oturmak)		
Ru nıştış	- w1 nışt ru	- w1 nışenu ru

Sawıtış (sürmek)		
Sawıtış	- y1 sawıt	- w1 sawenu
Setış (tartmak)		
Setış	- y1 set	- w1 sencenu
şıkıtış (kırmak)		
şıkıtış	- y1 şıkıt	- w1 şıknu
şımtış (içmek)		
şımtış	- y1 şımt	- w1 şımenu
şıtış (yıkamak)		
şıtış	- y1 şıt	- w1 şuenu
Taştış (tıraş etmek)		
Taştış	- y1 taşt	- w1 taşenu
Ta vıstış (yakmak)		
Ta vıstış	- y1 vıst ta	- w1 finenu ta
Tertış (kazımak)		
Tertış	- y1 tert	- w1 terenu
Tuelı eştış (kabuk atmak)		
Tuelı eştış	- y1 tuelı eşt	- w1 tuelı erzenu
Tye pıştış (giyinmek)		
Tye pıştış	- w1 xui pışt tye	- w1 xui pyeşenu tye
Vatış (söylemek)		
Vatış	- y1 vat	- w1 vonu
Vawıtış (dokuyarak yamalamak)		
Vawıtış	- y1 vawıt	- w1 vawenu
Ver kotış (bir şeye üzölmek)		
Ver kotış	- w1 kot ver	- w1 kuenu ver
Vetış (çıkarmak)		
Vetış	- y1 vet	- w1 vejenu
Vındertış (durmak)		
Vındertış	- w1 vındet	- w1 vındenu
Vıraştış (yapmak, üretmek)		
Vıraştış	- y1 vıraşt	- w1 virazenu

Vıstış (düşürmek)		
Vıstış	- y1 vıst	- w1 finenu
Vırıtış (kusmak)		
Vırıtış	- y1 vırıt	- w1 vıryejenu
Vir kotış (özlemek, hatırlamak)		
Vir kotış	- kot y1 vir	- kuenu y1 vir
Viyertış (geçmek)		
Viyertış	- y1 viyert	- w1 viyerenu
Waştış (istemek)		
Waştış	- y1 waşt	- w1 wazenu
Wırıştış (kalkmak)		
Wırıştış	- w1 wırışt	- w1 wirzenu
Xapıtış (kandırmak)		
Xapıtış	- y1 xapıt	- w1 xapinenu
Xuı pawıtış (sakinmek)		
Xuı pawıtış	- y1 xuı pawıt	- w1 xuı pawenu
Xuı ra vıstış (uzanmak)		
Xuı ra vıstış	- y1 xuı vıst ra	- w1 xuı finenu ra
Zer guretış (beğenmek)		
Zer guretış	- zerê y1 guret	- zerê y1 genu
Zer kotış (aşık olmak)		
Zer kotış	- w1 zer kot	- w1 zer kuenu
Zıncar guretış (paslanmak)		
Zıncar guretış	- zıncar guret	- zıncar genu

Sonu “yiş” ile biten kelimeler / di’li geçmiş zaman / geniş zaman

A biyayış (açılmak)		
A biyayış	- w1 b1 a	- w1 benu a
Acız biyayış (sıkılmak)		
Acız biyayış	- w1 acız b1	- w1 acız benu

A çarnayış (döndürmek)		
A çarnayış	- y1 çarna a	- w1 çarnenu a
A dayiş (kazarak açmak)		
A dayiş	- y1 da a	- w1 donu a
A gêrayiş (dönmek)		
A gêrayiş	- w1 gêra a	- w1 gêrenu a
Aluzyayış (karişik hale gelme)		
Aluzyayış	- y1 aluzna	- w1 aluznenu
Arızyayış (asılmak, tırmanmak)		
Arızyayış	- w1 arızya	- w1 arızıyenu
Ari dayiş (toplamak)		
Ari dayiş	- y1 da ari	- w1 donu ari
Arqılyayış (sezmek, farkına varmak)		
Arqılyayış	- w1 arqılya	- w1 arqılyenu
A şayış (sarsmak)		
A şayış	- y1 şa a	- w1 şonu a
Aşn biyayış (barışmak)		
Aşn biyayış	- w1 b1 aşn	- w1 benu aşn
Awarı biyayış (oyalanmak)		
Awarı biyayış	- w1 awarı b1	- w1 awarı benu
Aw şayış (durulamak)		
Aw şayış	- w1 şa aw	- w1 şonu aw
Aya biyayış (uyanmak)		
Aya biyayış	- w1 b1 aya	- w1 benu aya
Barayış (bağırarak)		
Barayış	- w1 bara	- w1 barenu
Baş biyayış (iyi olmak, iyileşmek)		
Baş biyayış	- w1 b1 baş	- w1 benu baş
Bedılınayış (değiştirmek, takas etmek)		
Bedılınayış	- y1 bedılna	- w1 bedılenu
Belıqnayış (yutmak)		
Belıqnayış	- y1 belıqna	- w1 belıqnenu

Berızyayış (sataşmak)		
Berızyayış	- w1 berızya	- w1 berızyenu
Bermayış (ağlamak)		
Bermayış	- w1 berma	- w1 bermenu
Berqıtyayış (susuzluktan kırılmak)		
Berqıtyayış	-w1 berqıtya	-w1 berqıtyenu
Bırnayış (bıcaak ile kesmek)		
Bırnayış	- y1 bırna	- w1 bırnenu
Binê xui dayış (dinlenmek)		
Binê xui dayış	- y1 binê xui da	- w1 binê xui donu
Biyayış (olmak, doğmak)		
Biyayış	- w1 bı	- w1 benu
Bılı biyayış (uğraşmak)		
Bılı biyayış	- w1 bili bı	- w1 bili benu
Bıruqnayış (parlatmak)		
Bıruqnayış	- y1 bıruqna	- w1 bıruqnenu
Bıruqyayış (parlamak)		
Bıruqyayış	- w1 bıruqya	- w1 bıruqyenu
Bul şiyayış (emeklemek)		
Bul şiyayış	- w1 bul şı	- w1 bul şınu
Ciya biyayış (ayrılmak)		
Ciya biyayış	- w1 bı ciya	- w1 benu ciya
Ca diyayış (düzenlemek, yerleştirmek)		
Ca diyayış	- y1 ca da	- w1 ca donu
Ca omyayış (yerine gelmek)		
Ca omyayış	- omı ca	- yenu ca
Cemıdyayış (donmak)		
Cemıdyayış	- w1 cemıdya	- w1 cemıdyenu
Cenıqyayış (ürpermek)		
Cenıqyayış	- w1 cenıqya	- w1 cenıqyenu
Cerıbnayış (gözlemlemek, denemek)		
Cerıbnayış	- y1 cerıbna	- w1 cerıbnenu

Cerıbyayış (gözlemlenmek, denenmek)		
Cerıbyayış	- cerıbya	- cerıbyenu
Cuyayış (yaşamak)		
Cuyayış	- w1 cuya	- w1 cuyenu
Çalmısnayış (soldurmak)		
Çalmısnayış	- y1 çalmısna	- w1 çalmısnenu
Çalmısyayış (solmak)		
Çalmısyayış	- w1 çalmısya	- w1 çalmısyenu
Çarnayış (gezdirmek)		
Çarnayış	- y1 çarna	- w1 çarnenu
Çelqınayış (çalkalamak)		
Çelqınayış	- y1 çelqına	- w1 çelqınenu
Çepıxyayış (abanmak)		
Çepıxyayış	- w1 çepıxya	- w1 çepıxyenu
Çerıxnayış (çevirmek, dönmek)		
Çerıxnayış	- y1 çerıxna	- w1 çerıxnenu
Çerıxyayış (çevrilmek)		
Çerıxyayış	- w1 çerıxya	- w1 çerıxyenu
Çıqırnayış (kırıştırmak)		
Çıqırnayış	- y1 çıqırna	- w1 çıqırnenu
Çıqıryayış (kırışmak)		
Çıqıryayış	- w1 çıqırya	- w1 çıqıryenu
Çurısknayış (parlatmak)		
Çurısknayış	- y1 çurıskna	- w1 çurısknenu
Çurıskyayış (parlamak)		
Çurıskyayış	- w1 çurıskya	- w1 çurıskyenu
Dawısnayış (sıkıştırmak)		
Dawısnayış	- y1 dawısnna	- w1 dawısnenu
Dalıqnayış (asmak, dikmek)		
Dalıqnayış	- y1 dalıqna	- w1 dalıqnenu
Dalıqyayış (asılmak)		
Dalıqyayış	- w1 dalıqya	- w1 dalıqyenu

Dayiş (vermek)		
Dayiş	- y1 da	- w1 donu
Dejayiş (acımak)		
Dejayiş	- w1 deja	- w1 dejenu
Dejnayiş (acıtmak)		
Dejnayiş	- y1 dejna	- w1 dejnenu
De verdayiş (dökmek)		
De verdayiş	- y1 verda de	- w1 verdenu de
De vêrdiyayiş (dökülmek)		
De vêrdiyayiş	- vêrdiya de	- vêrdiyenu de
Dırnayiş (yırtmak)		
Dırnayiş	- y1 dırna	- w1 dırnenu
Dıryayiş (yırılmak)		
Dıryayiş	- dırya	- dıryenu
Dıznayiş (çalmak)		
Dıznayiş	- y1 dızna	- w1 dıznenu
Dızıyayiş (çalınmak)		
Dızıyayiş	- dızıya	- dızıyenu
Dox şiyayiş (başı dönmek)		
Dox şiyayiş	- doxê y1 şı	- doxê y1 şına
Ecebnayiş (yadırgamak)		
Ecebnayiş	- y1 ecebna	- w1 ecebnenu
Ecebyayiş (yadırganmak)		
Ecebyayiş	- w1 ecebya	- w1 ecebyenu
Êftarayiş (korkmamak)		
Êftarayiş	- w1 êftara	- w1 êftarenu
Engılısnayiş (uyuşturmak)		
Engılısnayiş	- y1 engılısna	- w1 engılısnenu
Engılısyayiş (uyuşmak)		
Engılısyayiş	- w1 engılısya	- w1 engılısyenu
Eravê şiyayiş (ilerlemek)		
Eravê şiyayiş	- w1 eravê şı	- w1 eravê şını

Ercon biyayiş (ucuzlamak)		
Ercon biyayiş	- b1 ercon	- benu ercon
Êrnayiř (satın almak)		
Êrnayiř	- y1 êrna	- w1 êrnenu
Êryayiř (satın alınmak)		
Êryayiř	- êrya	- êryenu
Êsayiř (görünmek)		
Êsayiř	- w1 êsa	- w1 êsenu
Ewıqnayiş (oyalayarak geciktirmek)		
Ewıqnayiş	- y1 ewıqna	- w1 ewıqnenu
Ewıqyayiş (oyalananarak gecikmek)		
Ewıqyayiş	- w1 ewıqya	- w1 ewıqyenu
Fetısnayiş (boğmak)		
Fetısnayiş	- y1 fetısna	- w1 fetısnenu
Fetısyayiş (boğulmak)		
Fetısyayiş	- w1 fetısyıa	- w1 fetısyenu
Fek cı ra verdayiş (vaz geçmek)		
Fek cı ra verdayiş	- y1 fek cı ra verda ra	- w1 fek cı ra verdenı ra
Felişyayiş (saldırarak yemek)		
Felişyayiş	- w1 felişıya	- w1 felişıyenu
Felıtneiş (sıyırmak, kurtarmak)		
Felıtneiş	- y1 felıtna	- w1 felıtneınu
Felıtyayiş (sıyrılmak, kurtulmak)		
Felıtyayiş	- w1 felıtyıa	- w1 felıtyenu
Fesılneiş (biçmek)		
Fesılneiş	- y1 fesılna	- w1 fesılneınu
Fesılyayiş (biçilmek)		
Fesılyayiş	- fesılyıa	- fesılyenu
Fetılneiş (kovalamak, kovmak)		
Fetılneiş	- y1 fetılna	- w1 fetılneınu
Fetılyayiş (kovanılmak, kovılmak)		
Fetılyayiş	- w1 fetılyıa	- w1 fetılyenu

Fırdayış (uçmak)		
Fırdayış	- y1 firda	- w1 firdonu
Fırnayış (bayıltmak)		
Fırnayış	- y1 firna	- w1 firnenu
Fıryayış (bayılmak)		
Fıryayış	- w1 firya	- w1 firyenu
Gêrayış (aramak, gezmek)		
Gêrayış	- w1 gêra	- w1 gêrenu
Gınayış (değmek)		
Gınayış	- w1 gına	- w1 gınenu
Gırd biyayış (büyüme)		
Gırd biyayış	- w1 b1 gırd	- w1 benu gırd
Gırıdayış (dügümlemek, bağlamak)		
Gırıdayış	- y1 gırıda	- w1 gırıdonu
Gırnayış (kaynatmak)		
Gırnayış	- y1 gırna	- w1 gırnenu
Gıryayış (kaynamak)		
Gıryayış	- gırya	- gıryenu
Guynayış (türkü v.s. mırıldanmak)		
Guynayış	- y1 guyna	- w1 guynenu
Ğeletnayış (yanıltmak)		
Ğeletnayış	- y1 ğeletna	- w1 ğeletnenu
Ğeletyayış (yanılmak)		
Ğeletyayış	- w1 ğeletya	- w1 ğeletyenu
Ğêmyayış (baygınlık geçirmek)		
Ğêmyayış	- w1 ğemya	- w1 ğemyenu
Har biyayış (yaramazlık yapmak)		
Har biyayış	- w1 b1 har	- w1 benu har
Helısnayış (iyice ezmek)		
Helısnayış	- y1 helısna	- w1 helısnenu
Helısyayış (iyice ezilmek)		
Helısyayış	- helısyıa	- helısyenu

Hêlnayış (eritmek)		
Hêlnayış	- y1 hêlna	- w1 hêlnenu
Hêlyayış (erimek)		
Hêlyayış	- hêlya	- helyenu
Hemılnayış (sindirmek)		
Hemılnayış	- y1 hemılna	- w1 hemılenu
Hemılyayış (sindirilmek)		
Hemılyayış	- hemılya	- hemılyenu
Herdınayış (küstürmek)		
Herdınayış	- y1 herdına	- w1 herdınenu
Hêrdiyayış (küsmek)		
Hêrdiyayış	- w1 hêrdiya	- w1 hêrdiyenu
Hêsnayış (duyurmak, uyandırmak)		
Hêsnayış	- y1 hêсна	- w1 hêsnenu
Hêsyayış (duymak, uyanmak)		
Hêsyayış	- w1 hêsyaya	- w1 hêsyenu
Hetıknayış (kirlletmek, batırmak)		
Hetıknayış	- y1 hetıkna	- w1 hetıknenu
Hewılnayış (aktarmak)		
Hewılnayış	- y1 hewılna	- w1 hewılenu
Hewılyayış (aktarmak, taşınmak)		
Hewılyayış	- w1 hewılya	- w1 hewılyenu
Hıcyayış (sarsılmak)		
Hıcyayış	- hıcyaya	- hıcyenu
Hıwnayış (barındırmak)		
Hıwnayış	- y1 hıwna	- w1 hıwnenu
Hıwyayış (barınmak)		
Hıwyayış	- w1 hıwya	- w1 hıwyenu
Hil şiyayış (hoşlanmamak, sinir olmak)		
Hil şiyayış	- hilê y1 ši	- hilê y1 şına
Hiyers biyayış (kızmak)		
Hiyers biyayış	- w1 hiyers bı	- w1 hiyers benu

Hol biyayiş ('iş için' iyi olmak)		
Hol biyayiş	- hol b1	- hol benu
Hona şiyayiş (uyumak, sönmek)		
Hona şiyayiş	- w1 ş1 hona	- w1 şinu hona
Huyayiş (gülmek)		
Huyayiş	- w1 huya	- w1 huyenu
Karıbyayiş (kıskanmak)		
Karıbyayiş	- w1 karıbya	- w1 karıbyenu
Kartu biyayiş (ekmek v.b. bayatlamak)		
Kartu biyayiş	- b1 kartu	- benu kartu
Kênyayiş (kaşınmak)		
Kênyayiş	- w1 kênya	- w1 kênyenu
Kuel biyayiş (bıçak v.s. körelmek)		
Kuel biyayiş	- b1 kuel	- benu kuel
Kulıbyayiş (içe geçmek, çukurlaşmak)		
Kulıbyayiş	- kulıbya	- kulıbyenu
Kuwayiş (dövmek)		
Kuwayiş	- y1 kuwa	- w1 kuwenu
Kıxayiş (öksürmek)		
Kıxayiş	- w1 kıxa	- w1 kıxenu
Lawayiş (havlamak)		
Lawayiş	- lawa	- lawenu
Lawıtneyiş (berbat etmek)		
Lawıtneyiş	- y1 lawıtna	- w1 lawıtneenu
Lawıtyayiş (berbat olmak)		
Lawıtyayiş	- lawıtya	- lawıtyenu
Lengayiş (topallamak)		
Lengayiş	- w1 lenga	- w1 lengenu
Leqayiş (sallanmak, kıpırdamak)		
Leqayiş	- w1 leqa	- w1 leqenu
Leqnayiş (sallamak, kıpırdatmak)		
Leqnayiş	- y1 leqna	- w1 leqnenu

Lerzayış (titremek, sıçramak)		
Lerzayış	- w1 lerza	- w1 lerzenu
Lew pera nayış (öpmek)		
Lew pera nayış	- y1 lew na pera	- w1 lew nonu pera
Lıkumyayış (sendelemek)		
Lıkumyayış	- w1 lıkumya	- w1 lıkumyenu
Lowniyayış (emzirmek)		
Lowniyayış	- w1 lowniya	- w1 lowniyenu
Masayış (şişmek)		
Masayış	- w1 masa	- w1 masenu
Masnayış (şişirmek)		
Masnayış	- y1 masna	- w1 masnenu
Melısnayış (sindirmek)		
Melısnayış	- y1 melıсна	- w1 melısnenu
Melısyayış (sinmek)		
Melısyayış	- w1 melısyա	- w1 melısyenu
Mırd biyayış (doymak)		
Mırd biyayış	- w1 b1 mırd	- w1 benu mırd
Mızmızyıyış (bıyık altından gülmek)		
Mızmızyıyış	- w1 mızmızya	- w1 mızmızyenu
Musayış (alışmak, öğrenmek)		
Musayış	- w1 musa	- w1 musenu
Musnayış (alıştırmak, öğretmek)		
Musnayış	- y1 musna	- w1 musnenu
Neçar biyayış (zayıflamak)		
Neçar biyayış	- w1 b1 neçar	- w1 benu neçar
Nepıxnayış (şişirmek)		
Nepıxnayış	- y1 nepıxna	- w1 nepıxnenu
Nepıxyayış (şişmek)		
Nepıxyayış	- w1 nepıxyա	- w1 nepıxyenu
Neqışnayış (nakışlamak, süslemek)		
Neqışnayış	- y1 neqışna	- w1 neqışnenu

Neqışyayış (nakışlanmak, süslenmek)		
Neqışyayış	- neqışya	- neqışyenu
Nerm biyayış (yumuşamak)		
Nerm biyayış	- w1 b1 nerm	- w1 benu nerm
Omyayış (gelmek)		
Omyayış	- w1 omı	- w1 yenu
Oniyayış (bakmak)		
Oniyayış	- w1 oniya	- w1 oniyenu
Pa biyayış (sürülmek)		
Pa biyayış	- b1 pa	- benu pa
Pa diyayış (sürmek)		
Pa diyayış	- y1 da pa	- w1 donu pa
Parzunayış (suyunu sıkmak)		
Parzunayış	- y1 parzuna	- w1 parzunenu
Paştê xui gırıdayış (güvenmek)		
Paştê xui gırıdayış	- y1 paştê xui gırıda	- w1 paştê xui gırıdonu
Pay ser nayış (basmak)		
Pay ser nayış	- y1 pay na ser	- w1 pay nonu ser
Pêda biyayış (bulunmak, olmak)		
Pêda biyayış	- w1 pêda b1	- w1 pêda benu
Pera dayış (giyinmek, giydirmek)		
Pera dayış	- y1 da pera	- w1 donu pera
Pera nayış (takmak, sıkmak)		
Pera nayış	- y1 na pera	- w1 nonu pera
Pera şayış (serpmek)		
Pera şayış	- y1 şa pera	- w1 şonu pera
Perpıyayış (debelenmek, çırpınmak)		
Perpıyayış	- w1 perpıtya	- w1 perpıtyenu
Persayış (sormak)		
Persayış	- y1 persa	- w1 persenu
Pêsayış (kesilmek, kurumak)		
Pêsayış	- pêsa	- pêsenä

Pêsnayış (kesmek, kurutmak)		
Pêsnayış	- y1 pêсна	- w1 pêsnenu
Peşmilyayış (gülümsemek)		
Peşmilyayış	- w1 peşmilya	- w1 peşmilyenu
Perayış (sıçramak)		
Perayış	- w1 pera	- w1 perenu
Pernayış (sıçratmak)		
Pernayış	- y1 perna	- w1 pernenu
Peritnayış (yolmak, dağıtmak)		
Peritnayış	- y1 peritna	- w1 peritnenu
Perityayış (yolunmak, dağılmak)		
Perityayış	- w1 peritya	- w1 perityenu
Peru dayış (vurmak)		
Peru dayış	- y1 da peru	- w1 donu peru
Pêya biyayış (yaya olmak)		
Pêya biyayış	- w1 b1 pêya	- w1 benu pêya
Phon biyayış (ezilmek)		
Phon biyayış	- w1 b1 phon	- w1 benu phon
Pıngurnayış (büzmek, üzme)		
Pıngurnayış	- y1 pıngurna	- w1 pıngurnenu
Pınguryayış (büzölmek, üzölmek)		
Pınguryayış	- w1 pıngurya	- w1 pınguryenu
Pıruşnayış (ufalamak, doğramak)		
Pıruşnayış	- y1 pıruşna	- w1 pıruşnenu
Pıruşyayış (ufalanmak)		
Pıruşyayış	- pıruşya	- pıruşyenu
Pışkayış (hapşırma)		
Pışkayış	- w1 pıška	- w1 pışkenu
Pîl biyayış (büyömek, yaş almak)		
Pîl biyayış	- w1 b1 pîl	- w1 benu pîl
Plusnayış (soldurma)		
Plusnayış	- y1 plusna	- w1 plusnenu

Plusyayış (solmak)		
Plusyayış	- w1 plusya	- w1 plusyenu
Pluznayış (buruşturmak)		
Pluznayış	- y1 pluzna	- w1 pluznenu
Pluzyayış (buruşmak)		
Pluzyayış	- w1 pluzya	- w1 pluzyenu
Puç biyayış (çürümek)		
Puç biyayış	- b1 puç	- benu puç
Puyayış (çürümek)		
Puyayış	- w1 puya	- w1 puyenu
Pya omyayış (beraber gelmek)		
Pya omyayış	- pya omî	- pya yenî
Piyer dayış (kavga etmek)		
Piyer dayış	- y1 da piyer	- w1 donu piyer
Qêdnayış (bitirmek)		
Qêdnayış	- y1 qêdna	- w1 qêdnenu
Qêdyayış (bitmek)		
Qêdyayış	- qêdya	- qêdyenu
Qêfilnayış (kapatmak)		
Qefilnayış	- y1 qefilna	- w1 qefilnenu
Qefilyayış (yorulmak, kapanmak)		
Qefilyayış	- w1 qefilya	- w1 qefilyenu
Qeldayış (devirmek)		
Qeldayış	- y1 qelda	- w1 qeldenu
Qêldiyayış (devrilmek, uzanmak)		
Qêldiyayış	- w1 qêldiya	- w1 qêldiyenu
Qelibnayış (bulandırmak)		
Qelibnayış	- y1 qelibna	- w1 qelibnenu
Qelibyayış (bulanmak)		
Qelibyayış	- y1 qelibya	- w1 qelibyenu
Qêrayış (bağırmaq, seslenmek)		
Qêrayış	- w1 qêra	- w1 qêrenu

Qerıfnayış (bükerek koparmak)		
Qerıfnayış	- y1 qerıfna	- w1 qerıfnenu
Qerıfyayış (kopmak)		
Qerıfyayış	- qerıfya	- qerıfyenu
Qerımyayış (yorulmak, uyuşmak)		
Qerımyayış	- w1 qerımya	- w1 qerımyenu
Qerqılyayış (çaba göstermek)		
Qerqılyayış	- w1 qerqılya	- w1 qerqılyenu
Qert biyayış (kartlaşmak)		
Qert biyayış	- b1 qert	- benu qert
Qesnayış (makas ile kesmek)		
Qesnayış	- y1 qesna	- w1 qesnenu
Qêsyayış (kesilmek)		
Qêsyayış	- qêsyay	- qesyenu
Qeşırnayış (kabuğunu soymak)		
Qeşırnayış	- y1 qeşırna	- w1 qeşırnenu
Qeşıryayış (kabuğu soyulmak)		
Qeşıryayış	- qeşırya	- qeşıryenu
Qêtyayış (kopmak)		
Qêtyayış	- qêtya	- qêtyenu
Qıjılınayış (kızartmak)		
Qıjılınayış	- y1 qıjılna	- w1 qıjılenu
Qılaşnayış (yarmak)		
Qılaşnayış	- y1 qılaşna	- w1 qılaşnenu
Qılaşyayış (yarılmak)		
Qılaşyayış	- qılaşya	- qılaşyenu
Qılınayış (pişirmek, koparmak)		
Qılınayış	- y1 qılna	- w1 qılenu
Qılyayış (kopmak ayrılmak, pişirmek)		
Qılyayış	- w1 qılya	- w1 qılyenu
Qısur onyayış (kusura bakmak)		
Qısur onyayış	- w1 onya qısura	- w1 onyenu qısura

Qijayış (çıǵlık atmak, aǵlamak)		
Qijayış	- w1 qija	- w1 qijenu
Qurmiçnayış (kırıştırmak, büzüştürmek)		
Qurmiçnayış	- y1 qurmiçna	- w1 qurmiçnenu
Qurmiçyayış (kırışmak, büzüşmek)		
Qurmiçyayış	- w1 qurmiçya	- w1 qurmiçyenu
Ra cayış (kapatmak)		
Ra cayış	- y1 ca ra	- w1 conu ra
Ra dayış (yola koyulmak)		
Ra dayış	- y1 da ra	- w1 donu ra
Ra omyayış (mayalanmak)		
Ra omyayış	- om1 ra	- yenu ra
Ra şayış (dökmek, saçmak)		
Ra şayış	- y1 şa ra	- w1 şonu ra
Ra şiyayış (dökülmek, saçılmak)		
Ra şiyayış	- şiya ra	- şiyenu ra
Raşt c1 omyayış (karşılaşmak)		
Raşt c1 omyayış	- w1 raşt c1 om1	- w1 raşt c1 yenu
Raver dayış (serbest bırakmak)		
Raver dayış	- y1 verda ra	- w1 verdenu ra
Raver diyayış (serbest bırakılmak)		
Raver diyayış	- w1 vêrdiya ra	- w1 vêrdiyenu ra
Recıfyayış (titremek)		
Recıfyayış	- w1 recıfyıa	- w1 recıfyenu
Remayış (kaçmak)		
Remayış	- w1 rema	- w1 remenu
Remnayış (kaçırmak)		
Remnayış	- y1 remna	- w1 remnenu
Reqısnayış (çitilemek, oynatmak)		
Reqısnayış	- y1 reqıсна	- w1 reqısnenu
Reqısyayış (oynamak)		
Reqısyayış	- w1 reqısyıa	- w1 reqısyenu

Resayış (yetişmek, olgunlaşmak)		
Resayış	- w1 resa	- w1 resenu
Resnayış (yetiştirmek)		
Resnayış	- y1 resna	- w1 resnenu
Retıpnayış (kapatmak, örtmek)		
Retıpnayış	- y1 retıpna	- w1 retıpnenu
Retıpyayış (kapanmak, örtünmek)		
Retıpyayış	- w1 retıpya	- w1 retıpyenu
Rıjnayış (süzmek, damlatmak)		
Rıjnayış	- y1 rıjna	- w1 rıjnenu
Rıjyayış (süzölmek, damlamak)		
Rıjyayış	- rıjya	- rıjyenu
Rışnayış (dökmek)		
Rışnayış	- y1 rışna	- w1 rışnenu
Rışyayış (dökölmek)		
Rışyayış	- rışya	- rışyenu
Rıya şiyayış (yürömek)		
Rıya şiyayış	- w1 rıya ra şı	- w1 rıya ra şınu
Runayış (yere bırakmak, dikmek)		
Runayış	- y1 na ru	- w1 nonu ru
Ruşayış (silkelemek)		
Ruşayış	- y1 şa ru	- w1 şonu ru
Ruşyayış (silkelenmek)		
Ruşyayış	- w1 şıya ru	- w1 şıyenu ru
Sonayış (tatmak)		
Sonayış	- y1 sona	- w1 sonenu
şa (şah) biyayış (mutlu ölmek)		
şa (şah) biyayış	- w1 b1 şa	- w1 benu şa
řêdnayış (sıkıştırmak)		
řêdnayış	- y1 řêdna	- w1 řêdnenu
řêdyayış (sıkışmak)		
řêdyayış	- řêdya	- řêdyenu

Şemitnayış (kaydırmak)		
Şemitnayış	- y1 şemitna	- w1 şemitnenu
Şemityayış (kaymak)		
Şemityayış	- w1 şemitya	- w1 şemityenu
Şeqınayış (fırlatıp atmak)		
Şeqınayış	- y1 şeqına	- w1 şeqınenu
Şeqıtyayış (kaymak, savrulmak)		
Şeqıtyayış	- w1 şeqıtya	- w1 şeqıtyenu
Şeqıznaayış (rencide etmek)		
Şeqıznaayış	- y1 şeqızna	- w1 şeqıznenu
Şeqızıyış (rencide olmak)		
Şeqızıyış	- w1 şeqızıya	- w1 şeqızıyenu
Şermayayış (utanmak)		
Şermayayış	- w1 şermaya	- w1 şermayenu
Şerminayış (utandırmak)		
Şerminayış	- y1 şermına	- w1 şerminenu
Şılınayış (soymak)		
Şılınayış	- y1 şılın	- w1 şılınenu
Şılıyış (soyulmak)		
Şılıyış	- w1 şılıya	- w1 şılıyenu
Şınasnayış (tanımak)		
Şınasnayış	- y1 şınasna	- w1 şınasnenu
Şınasyıyış (tanınmak)		
Şınasyıyış	- w1 şınasya	- w1 şınasyenu
Şıxulnayış (kullanmak, işletmek)		
Şıxulnayış	- y1 şıxulna	- w1 şıxulnenu
Şıxulyayış (kullanılmak, işlemek)		
Şıxulyayış	- şıxulya	- şıxulyenu
Şiyayış (gitmek)		
Şiyayış	- w1 şı	- w1 şınıu
Ta çarnayış (çalkalamak)		
Ta çarnayış	- y1 çarna ta	- w1 çarnenu ta

Ta dayiş (bükme)		
Ta dayiş	- y1 ta da	- w1 ta donu
Teqayiş (patlamak)		
Teqayiş	- w1 teqa	- w1 teqenu
Teqnayiş (patlatmak)		
Teqnayiş	- y1 teqna	- w1 teqnenu
Terıknayiş (yapmayı bırakmak)		
Terıknayiş	- y1 terıkna	- w1 terıknenu
Tersayiş (korkmak)		
Tersayiş	- w1 tersa	- w1 tersenu
Tersınayiş (korkutmak)		
Tersınayiş	- y1 tersına	- w1 tersınenu
Têşon biyayiş (susamak)		
Têşon biyayiş	- w1 b1 têşon	- w1 benu têşon
Texırnayiş (tehir etmek)		
Texırnayiş	- y1 texırna	- w1 texırnenu
Texıryayiş (tehir edilmek)		
Texıryayiş	- texırya	- texıryenu
Thal biyayiş (üzülmek)		
Thal biyayiş	- w1 b1 thal	- w1 benu thal
Ti şayiş (sallamak)		
Ti şayiş	- y1 şa ti	- w1 şonu ti
Tu dayiş (suya verip doldurmak)		
Tu dayiş	- y1 da tu	- w1 donu tu
Tye gerayiş (hareket etmek)		
Tye gerayiş	- w1 tye gêra	- w1 tye gêrenu
Tyemondayiş (karıştırmak)		
Tyemondayiş	- y1 tyemonda	- w1 tyemondonu
Tye omyayiş (uymak, uyuşmak)		
Tye omyayiş	- tye omî	- tye yenî
Vajyayiş (söylenmek)		
Vajyayiş	- vajya	- vajyenu

Varayış (yağmak)		
Varayış	- vara	- varenu
Varnayış (yağdırmak)		
Varnayış	- y1 varna	- w1 varnenu
Vay biyayış (pahalı olmak)		
Vay biyayış	- b1 vay	- benu vay
Vazdayış (koşmak)		
Vazdayış	- w1 vazda	- w1 vazdenu
Vazdınayış (koşturmak)		
Vazdınayış	- y1 vazdına	- w1 vazdınenu
Vêjyayış (çıkmaq, seçilmek)		
Vêjyayış	- w1 vejya	- w1 vejyenu
Vênda dayış (çağırmaq)		
Vênda dayış	- y1 vênda da	- w1 vênda donu
Vênyayış (uyuklamak)		
Vênyayış	- w1 vênja	- w1 vênjenu
Verar pera şiyayış (sarılmak)		
Verar pera şiyayış	- w1 verar pera ş1	- w1 verar pera ş1nu
Verdayış (bırakmaq)		
Verdayış	- y1 verda	- w1 verdenu
Vêşayış (yanmaq)		
Vêşayış	- w1 vêşa	- w1 vêşenu
Vêşnayış (yakmaq)		
Vêşnayış	- y1 vêşna	- w1 vêşnenu
Vêşon biyayış (acıkmak)		
Vêşon biyayış	- w1 b1 vêşon	- w1 benu vêşon
Vıla biyayış (dağılmak)		
Vıla biyayış	- w1 b1 vıla	- w1 benu vıla
Vılınayış (ovmak)		
Vılınayış	- y1 vılna	- w1 vılenu
Vılyayış (ovulmak)		
Vılyayış	- w1 vılye	- w1 vılyenu

Vırsayış (kıvılcım saçmak, çakmak)		
Vırsayış	- vırsa	- vırsenu
Vısnayış (koparmak)		
Vısnayış	- y1 vısna	- w1 vısnenu
Vısyayış (kopmak)		
Vısyayış	- vısyā	- vısyenu
Vijnayış (seçmek, ayıklamak)		
Vijnayış	- y1 vijnā	- w1 vijnenu
Vijyayış (ayıklanmak)		
Vijyayış	- vijyā	- vijyenu
Vinayış (görmek)		
Vinayış	- y1 dī	- w1 vinenu
Vin biyayış (kaybolmak)		
Vin biyayış	- w1 b1 vin	- w1 benu vin
Vir omyayış (hatırlamak)		
Vir omyayış	- om1 y1 vir	- yenu y1 vir
Viyarnayış (geçirmek)		
Viyarnayış	- y1 viyarna	- w1 viyarnenu
War omyayış (aşağı inmek)		
War omyayış	- w1 om1 war	- w1 yenu war
War verdayış (bırakmak, terk etmek)		
War verdayış	- y1 war verda	- w1 war verdenū
We biyayış (sökülmek)		
We biyayış	- b1 we	- benu we
We çinayış (düzeltmek, toparlamak)		
We çinayış	- y1 çina we	- w1 çinenu we
Wera dayış (kaldırmak saklamak)		
Wera dayış	- y1 da wera	- w1 donu wera
Wêri omyayış (denk gelmek)		
Wêri omyayış	- om1 wêri	- yenu wêri
Wesıfnayış (övmek, meth etmek)		
Wesıfnayış	- y1 wesıfna	- w1 wesıfnenu

Wesıfyayış (övülmek)		
Wesıfyayış	- w1 wesıfya	- w1 wesıfyenu
We şayış (yıkma)		
We şayış	- y1 şa we	- w1 şonu we
Weş biyayış (iyileşmek, iyi olmak)		
Weş biyayış	- w1 b1 weş	- w1 benu weş
We şemırnayış (kol v.b. sıvama)		
We şemırnayış	-y1 şemırna we	- w1 şemırnenu we
We şiyayış (yıkılmak)		
We şiyayış	- şiya we	- şiyenu we
We şıyış (taşmak)		
We şıyış	- şı we	- şınu we
Wizayış (ağlamak, inlemek)		
Wizayış	- w1 wiza	- w1 wizenu
Xebetnayış (çalıştırmak)		
Xebetnayış	- y1 xebetna	- w1 xebetnenu
Xebityayış (çalışmak)		
Xebityayış	- w1 xebitya	- w1 xebityenu
Xelısnayış (kurtarmak)		
Xelısnayış	- y1 xelesna	- w1 xelesnenu
Xelısyayış (kurtulmak)		
Xelısyayış	- w1 xelısyıa	- w1 xelısyenu
Xemılınayış (süslemek)		
Xemılınayış	- y1 xemılına	- w1 xemılınenu
Xemılyayış (süslenmek)		
Xemılyayış	- w1 xemılyıa	-w1 xemılyenu
Xenıqnayış (boğmak)		
Xenıqnayış	- y1 xenıqna	- w1 xenıqnenu
Xenıqyayış (boğulmak, donmak)		
Xenıqyayış	- w1 xenıqya	- w1 xenıqyenu
Xerıfyayış (içi çürümek)		
Xerıfyayış	- xerıfya	- xerıfyenu

Xerıpnayış (bozmak)		
Xerıpnayış	- y1 xerıpnı	- w1 xerıpnenu
Xerıpyayış (bozulmak)		
Xerıpyayış	- xerıpya	- xerıpyenu
Xerxelnayış (lime lime etmek)		
Xerxelnayış	- y1 xerxelna	- w1 xerxelnenu
Xerxılıyış (lime lime olmak)		
Xerxılıyış	- xerxılıya	- xerxılıyenu
Xetımnayış (tıkamak)		
Xetımnayış	- y1 xetımna	- w1 xetımnenu
Xetımyayış (tıkanmak)		
Xetımyayış	- xetımya	- xetımyenu
Xışmiyel biyayış (yemek v.s. bayatlamak)		
Xışmiyel biyayış	- xışmiyel bı	- xışmiyel benu
Xuı aqıl dayış (düşünmek, hesaplamak)		
Xuı aqıl dayış	- y1 da xuı aqıl	- w1 donu xuı aqıl
Xuı ğıyal dayış (düşünmek, hayal etmek)		
Xuı ğıyal dayış	- y1 da xuı ğıyal	- w1 donu xuı ğıyal
Xuı ra dayış (giyinmek)		
Xuı ra dayış	- y1 da xuı ra	- w1 donu xuı ra
Xuirt biyayış (şışmanlamak)		
Xuirt biyayış	- w1 bı xuirt	- w1 benu xuirt
Zayış (hayvanlar için, doğmak)		
Zayış	- za (zya)	- zyena
Zelal biyayış (durulaşmak)		
Zelal biyayış	- bı zelal	- benu zelal
Zelqayış (yapışmak)		
Zelqayış	- zelqa	- zelqenu
Zelqınayış (yapıştırmak)		
Zelqınayış	- y1 zelqına	- w1 zelqınenu
Zyednayış (artırmak)		
Zyednayış	- y1 zyedna	- w1 zyednenu

Zêdyayiş (artmak)		
Zêdyayiş	- zêdya	- zêdyenu
Zıvırnayiş (yönünü çevirmek, döndürmek)		
Zıvırnayiş	- y1 zıvırna	- w1 zıvırnenu
Zıvıryayiş (yönünü çevirmek, dönme)		
Zıvıryayiş	- w1 zıvırya	- w1 zıvıryenu
Zonayiş (bilmek)		
Zonayiş	- y1 zona	- w1 zonu
Zurayiş (ulumak)		
Zurayiş	- zura	- zurenu

Melekan ağzında çok kullanılan eş anlamlı mastarlardan bazıları şunlardır:

Âya biyayiş (uyanmak)	Hesyayiş (uyanmak, duymak)
Barayiş (bağırarak)	Qêrayiş (bağırarak, seslenmek)
Beliqnayiş (yutmak)	War kerdış (yutmak)
Bêri kerdış (özlemek)	Vir kotış (özlemek, hatırlamak)
Bıruqnayiş (parlatmak)	Çurısknayış (parlatmak)
Bıruqyayiş (parlamak)	Çurıskyayiş (parlamak)
Cari kerdış (durulamak)	Aw şayiş (durulamak)
Derg kerdış (uzatmak)	Ra vıstış (uzatmak)
Diyax kerdış (dayanmak)	Sebat kerdış (dayanmak)
Eşnawıtış (duymak)	Hesyayiş (duymak, uyanmak)
Fetsnayış (boğmak)	Xeniqnayış (boğmak, dondurmak)
Fetsyayiş (boğulmak)	Xeniqyayiş (boğulmak, donmak)
Gunaki berdış (acımak)	Dejayiş (acımak)
Gurı kerdış (çalışmak)	Xebityayiş (çalışmak)
Mıqat kotış (korumak, beslemek)	Pawıtış (korumak, beslemek, büyütme)
Patış (soymak)	Tuelı kerdış (soymak)
Plusyayiş (solmak)	Çalmısyayiş (solmak)
Potış (pişirmek)	Qılınayış (hafifçe pişirmek)
Qılınayış (koparmak)	Ca kerdış (koparmak)

Qılyayış (kopmak)	Ca biyayış (kopmak)
Qêldiyayış (uzanmak)	Xui ra vıstış (uzanmak)
Ra cayış (kapatmak)	Qefilnayış (kapatmak)
Sawıtış (sürmek)	Pa dayış (sürmek)
Sonayış (tatmak)	Tom kerdış (tatmak)
Şeqıtnayış (kaydırmak)	Şemitnayış (kaydırmak)
Şeqıtyayış (kaymak)	Şemıtyayış (kaymak)
Te ra kerdış (koparmak)	Cı ra kerdış (koparmak)
Thal biyayış (üzülmek)	Ver kotış (üzülmek)
Tir kerdış (sızlamak)	Jon kerdış (sızlamak)
Verdayış (bırakmak)	War verdayış (bırakmak)
Vir omyayış (hatırlamak)	Vir kotış (hatırlamak, özlemek)
Xui pawıtış (sakınmak)	Hivz kerdış (sakınmak, korumak)
Zıvırnayış (çevirmek)	Çerıxnayış (çevirmek)
Zıvıryayış (çevrilmek)	Çerıxyayış (çevrilmek)

Melekan ağzında yakın anlamlı mastarların çokluğu, özellikle Zazaca tercüme yapanların dikkat etmesi gereken bir konudur. Türkçe’de tek mastar ile ifade edilen bazı fiiller, Zazaca’da farklı mastarlar ile ifade edilmektedir. Zazaca’yı doğru kullanmak için, mastarlar arasındaki ince ayrıntıların, iyi bilinmesi gerekir.

Melekan ağzında oldukça fazla kullanılan yakın anlamlı mastarlardan bazıları şunlardır:

A guretiş (örtü ile kapatmak)	Retepnayış (örterek kapatmak)
Baş biyayış (“kişi için”, iyi olmak)	Hol biyayış (“iş için”, iyi olmak)
Bermayış (ağlamak)	Qıjayış (çığlık atarak ağlamak)
Bestış (dolamak, bağlamak)	Gırıdayış (düğümllemek)
Bırnayış (bıçak ile kesmek)	Qesnayış (makas ile kesmek)
Ca biyayış (kopmak, ayrılmak)	Ciya biyayış (“kişiler için”, ayrılmak)
Ca dayış (yerleştirmek)	Ca vıstış (yerine yerleştirmek)
Cemıdyayış (buz tutmak)	Qerısyayış (çok üşümek, donmak)

Cerebnayış (deneyimlemek)	Tesel kerdış (denemek)
Dard kerdış (asmak)	Dalıqnayış (asmak, dikmek)
De kerdış (doldurmak)	Tu dayış (dolması için, suya vermek)
Deştış (dikmek)	Şêl kerdış (kabaca dikmek, tutturmak)
De verdayış (dökmek)	Rijnayış (damlatmak, süzmek)
Engılısyayış (uyuşmak)	Qerımyayış (tutamaz hale gelmek)
Erê kotış (gecikmek)	Ewıqyayış (oyalananarak gecikmek)
Fıryayış (bayılmak)	Ĝemyayış (baygınlık geçirmek)
Kaş kerdış (tutup çekmek)	Ontış (çekmek)
Kaw kerdış (şımartmak)	Delali kerdış (özel muamele etmek)
Kerdış (etmek, yapmak)	Vıraştış (yapmak, meydana getirmek)
Kıfş kerdış (belli etmek)	Êsayış (görünmek)
Lur kerdış (yuvarlamak, dürmek)	Gılêr kerdış (yerde yuvarlamak)
Merdiş (ölmek)	Kışyayış (öldürülmek)
Miyon kerdış (gizlemek)	Nımitış (saklamak)
Nalayış (inlemek)	Wizayış (ağlamak, inlemek)
Pê kerdış (ayakkabı, pantolon giyinmek)	Xuı ra dayış (üst giysi giyinmek)
Peşmilyayış (tebessüm etmek)	Mızmızayış (bıyık altından gülmek)
Pîl biyayış (yaş almak)	Gırd biyayış (büyüme)
Phon kerdış (ezmek)	Helısnayış (iyice ezme)
Pu vetış (fark etme)	Arqılyayış (sezme)
Qılınayış (hafifce pişirme)	Sur kerdış (kızartma)
Ra şayış (dökmek)	Rijnayış (damlatma, süzme)
Ra kotış (yatma)	Hona şiyayış (uyuma)
Romıtış (ekme)	Runayış (dikme)
Şednayış (sağlamlaştırmak, sıkıştırmak)	Dawısnayış (basma, sıkıştırmak)
Şeqınayış (fırlatıp atma)	Eştış (atma)
Şımitış (içme)	Fır kerdış (yudumlamak)
Tepiya mendış (geri kalmak)	Pa wa mendış (eksik kalmak)
Xebıtnayış (çalıştırmak)	Şıxulnayış (kullanma, işletme)
Xışmiyel biyayış (yemek v.b. bayatlamak)	Kartu biyayış (ekme v.b. bayatlamak)
Xuı akıl dayış (hesaplamak, düşünme)	Xuı ğıyal dayış (hayal etme, düşünme)

2.2. “OLMAK” FİİLİ (KOŞAÇ, TO BE)

“Olmak” (biyayiş) yarım fiili İngilizce’deki “to be” fiilinin karşılığıdır. Geniş zaman, geçmiş zaman ve gelecek zamanda farklı biçimde ifade edilir.

“Olmak” Fiilinin Geniş Zamandaki Kullanımı:

Melekan Köyü

Ez başo (iyiyim) eril
Ez başa (iyiyim) dişil
T1 başi (iyisin) eril
T1 başa (iyisin) dişil
W1 başu (iyi) eril
Ya başa (iyi) dişil
Ma başî (iyiyiz)
Şıma başî (iyisiniz)
Yın başî (iyiler)

Gaz ve Muradan Köyleri

Ez hola eril- dişil
T1 holi
T1 hola
W1 holu
Ya hola
Ma holî
Şıma holî
Yın holî

“Olmak” fiilinin, geniş zamandaki olumsuzu için; isimden sonra gelen şahıs eklerinden önce “ni” olumsuzluk eki ve “y” kaynaştırma harfi eklenerek elde edilir. Örneğin: Ez başniya.

“Olmak” Fiilinin Geçmiş Zamandaki Kullanımı:

Melekan Köyü

Ez başîb (iyiydim)
T1 başîb (iyiydin)
W1 başîb (iyiydi)
Ya başîb (iyiydi)
Ma başîb (iyiydik)
Şıma başîb (iyiydiniz)
Yın başîb (iyiydiler)

Gaz Köyü

Ez holîb
T1 holîb
W1 holîb
Ya holîb
Ma holîb
Şıma holîb
Yın holîb

Muradan Köyü

Ez holîv
T1 holîv
W1 holîv
Ya holîv
Ma holîv
Şıma holîv
Yın holîv

Geçmiş zamandaki olumsuzluk için; “ıb” takısından önce, “ni” olumsuzluk eki ve “y” kaynaştırma sesleri kelimeye eklenir. Örneğin; T1 başniyîb.

“Olmak” Fiilinin Gelecek Zamandaki Kullanımı:

Melekan Köyü

Ez beno baş (iyi olacağım) eril
Ez bena baş (iyi olacağım) dişil
T1 beni baş (iyi olacaksın) eril
T1 bena baş (iyi olacaksın) dişil
W1 benu baş (iyi olacaksın) eril
Ya bena baş (iyi olacak) dişil
Ma bânî baş (iyi olacağız)
Şıma bânî baş (iyi olacaksınız)
Yın bânî baş (iyi olacaklar)

Gaz ve Muradan Köyleri

Ez bena hol eril-dişil
T1 beni hol eril
T1 bena hol dişil
W1 benu hol eril
Ya bena hol dişil
Ma bânî hol
Şıma bânî hol
Yın bânî hol

Gelecek zamanda olumsuzluk için, “olmak” fiilinin başına “ni” olumsuzluk eki getirilir. Örneğin; T1 nibeni baş, ya nibena baş.

2.3.FİİLLERDE OLUMSUZLUK

Zazaca fiillerde olumsuzluk anlamını ifade etmek için, emir ve dua kiplerinde kelimenin başına “me” eki getirilir. Örneğin; Mewon (okuma), mevaj. (söyleme)

Emir ve dua kipleri dışındaki olumsuzluk şu şekilde yapılır.¹⁰

Melekan Köyü

Ni
Niwend (okumadı)
Niva (söylemedi)

Gaz Köyü

Nı
Nıwend
Nıva

Muradan Köyü

Ni
Niwend
Niva

¹⁰ Nusrettin Bolelli, *Farsça Dilbilgisi*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 99, 100, 101.

2.4. ZAMANLAR

Zazaca'da iki temel fiil kökü vardır; di'li geçmiş zaman fiil kökü ve geniş zaman fiil kökü. Kullanılan bütün zaman fiilleri bu köklerden elde edilir. Zazaca'da bütün fiil kökleri, yukarıda anlamları verilen mastarlardan elde edilir. Di'li geçmiş zaman fiili için, mastarların son hecelerinde eksiltme dışında çok fazla değişiklik yapılmazken; geniş zaman fiilini oluşturmak için gerekli olan kuralları bilmek gerekir. Geniş zaman ve di'li geçmiş zaman fiilleri arasında, mastarın baş harfi dışında, bir veya birkaç harf benzerlik olduğu görülür. Bu kurala uymayan fiiller de vardır. Bu fiillerin geniş zamandaki şekli şöyledir:¹¹

Ardış (getirmek)	Mı ard.(getirdim)	Ez ona.(getiririm)
Vıstış (düşürmek)	Mı vıst.(düşürdüm)	Ez finena.(düşürürüm)
Omyayış (gelmek)	Ez omyawa. (geldim)	Ez yena. (gelirim)
Vinayış (görmek)	Mı di. (gördüm)	Ez vinena. (görürüm)

Melekan ağzında, zamanları ifade etmek için, fiillerin kullanılış biçimi ve cümlelere ilave edilen yardımcı fiil ve takılar, diğer yerlerden farklılık göstermez. Melekan ağzında, haber ve dilek kipleri şunlardır:

2.4.a. Dİ'Lİ GEÇMİŞ ZAMAN

Zazaca'da di'li geçmiş zaman, birinci tip kökten elde edilir.

Örnekler:

Mı wend. (okudum)

Tı nuşt. (yazdın)

Ma berd. (götürdük)

Şıma ard. (getirdiniz)

¹¹ Abdulaziz Beki, *Zazaca Sarf – Nahvi / Filolojisi*, Bingöl, 2012, s. 23, 24, 25, 26.

Ya niwend. (okumadı)

Yın ninuşt. (yazmadılar)

2.4.b. MİŞ’Lİ GEÇMİŞ ZAMAN

Miş’li geçmiş zaman fiilini elde etmek için de, di’li geçmiş zamanda olduğu gibi, birinci tip fiil kökü kullanılır.

Örnekler:

Tı wendu. (okumuşsun)

Ya vatu. (söylemiş)

Şıma berdu.(götürmüşsünüz)

Yın kerdu.(yapmışlar)

Wı niwendu. (okumamış)

Ma nivatu. (söylememişiz)

2.4.c. GEÇMİŞ ZAMAN HİKAYESİ

Geçmiş zamanın hikayesinin fiilini oluşturmak için; di’li geçmiş zaman fiiline, Melekan ağzında “ıb” takısı eklenirken, Bingöl’ün bazı yerlerinde “ıv” takısı eklenir. Sesli ile biten fiillere eklenen “b” sesi, Bingöl’ün bazı yerlerinde “v” sesi olarak ifade edilir.¹²

Örnekler:

Mı wendıb. (okumuştum)

Ez omiyab. (gelmiştim)

Wı nuştıb.(yazmıştı)

Ma şıtıb.(yıkamıştık)

Tı niwendıb. (okumamıştın)

¹² a.g.e., s. 28.

Şıma ninuştıb. (yazmamıştınız)

2.4.d. GENİŞ ZAMAN

Zazaca'da çok kullanılan geniş zaman fiili, geniş zamanın yanı sıra gelecek zamanı ifade etmek için de kullanılır. Fiilin başına getirilen bir ön takı ile (ha, hay), şimdiki zaman anlamında kullanılırken; ön takılar olmadan da, şimdiki zaman anlamında kullanılabilir. Geniş zaman örnekleri şunlardır:

Örnekler:

Ez wonena. (okurum)

Wı vonu. (söylüyor)

Ya wena. (yiyor)

Ma nusenî. (yazarız)

Tı niwoneni. (okumazsın)

Yın niweni. (yemezler)

2.4.e. ŞİMDİKİ ZAMAN

Şimdiki zamanı ifade etmek için, tekilde “ha” ve çoğulda “hay” takıları, Melekan ağzında ve diğer yerlerde aynı şekilde kullanılmaktadır. Bu takılar kullanılmadan, sadece geniş zaman fiili ile, şimdiki zaman ifade edilebilir. Bu takılar zamanı vurgulamak için kullanılır.

Örnekler:

Ez ha wonena. (okuyorum)

Tı ha nuseni (yazıyorsun)

Ma hay wenî (yiyoruz)

Yın hay şimenî (içiyorlar)

Ez ha niwonena. (okumuyorum)

Şıma hay nişimenî. (içmiyorsunuz)

2.4.f. GENİŞ ZAMAN VE ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİ

Bu zamanı ifade etmek için, di’li geçmiş zaman fiiline “en” takısı getirilir.¹³

Örnekler:

Mı wendên. (okurdum/okuyordum)

Yı nuştên.(yazardı/yazıyordu)

Ma vatên.(söyledik/söylüyorduk)

Yın berdên. (götürürlerdi/götürüyorlardı)

Tı niwendên. (okumazdın/okumuyordun)

Şıma nivatên. (söylemezsiniz/söylemiyordunuz)

2.4.g. GELECEK ZAMAN

Gelecek zamanı ifade etmek için, çoğunlukla geniş zaman fiili, sözü edilen zaman ile birlikte kullanılır. Örneğin: ez sıba yena. (yarın gelirim/yarın geleceğim.) Gelecek zaman için, bazen de öznenen sonra “ıg” takısı getirilir. Sessiz ile biten kişi zamirinden sonra getirilen “ıg” takısı; sesli ile biten zamirlerden sonra “g” sesine dönüşür. Bu kalıpta kullanılan gelecek zaman fiili, emir kipinde ve diğer dilek kiplerinde olduğu gibi “bı” eki almış, geniş zaman fiil köküdür.

Örnekler:

Ez ıg bıwoni (okuyacağım)

Tı g bıvini (göreceksin)

Şıma g bızonî (bileceksiniz)

Yın ıg bımusî (yazacaklar)

Wı g nizonu. (bilmeyecek)

Yın ıg nimusî. (öğrenmeyecekler)

¹³ a.g.e., s. 29.

2.4.h. GELECEK ZAMANIN HİKAYESİ

Gelecek zamanın hikayesi için, gelecek zaman fiilinden farklı olarak, “ıg” takısı ve “bı” eki, geçmiş zaman hikayesinin başına getirilir. Gelecek zaman hikayesinin olumsuz kalıbı için “bı” eki yerine, “ni” olumsuzluk eki getirilir.¹⁴

Örnekler:

- Mı g bıwendên. (okuyacaktım)
Yı g bıvatên.(söyleyecekti)
Ma g bıomên. (gelecektik)
Şıma g bıberdên.(götürecektiniz)
Tı g niwendên. (okumayacaktın)
Yın ıg nivatên. (söylemeyeceklerdi)

2.4.i.EMİR KİPİ

Geniş zaman fiil köküne getirilen “bı” ön eki ile elde edilen emir kipi, başına getirilen sözcüklerle, dilek kipleri kalıbının elde edilmesinde de kullanılır. Emir kipinde olumsuzluk eki “me” takısıdır. Bu şekilde elde edilen emir kipi ve kullanıldığı yerler, Melekan ağzında da olduğu gibi, Bingöl’ün her yerinde konuşulan Zazaca’da aynı şekildedir.

Emir kipinin başına getirilen, “wa” sözcüğü, üçüncü şahıs veya şahıslara yöneliktir.

Örnekler:

- Bıwon. (oku)
Bınus. (yaz)
Bıwonên. (okuyun)
Bınusên.(yazın)
Wa bıwonu. (okusun)

¹⁴ a.g.e., s. 29.

Wa bıwonî. (okusunlar)
Wa bıusî. (yazsınlar)
Mewon. (okuma)
Mewonên. (okumayın)
Menusên. (yazmayın)
Wa mewonu. (okumasın)
Wa mewonî. (okumasınlar)
Wa menusî. (yazmasınlar)

2.4.j. DİLEK ŞART KİPİ

“Eg” (eğer) sözcüğünün, “bı” ön eki almış, geniş zaman fiilinin başına getirilmesi ile oluşturulan, dilek (şart) kipi örnekleri şöyledir:

Örnekler:

Ez eg bıwoni. (okursam)
Tı eg bıusî. (yazarsan)
Şıma eg bıvin. (görürseniz)
Yın eg bıkêr. (yaparlarsa)
Ya eg niwonu. (okumazsa)
Ma eg nivin. (görmezsek)

2.4.k. DİLEK ŞART KİPİNİN HİKAYESİ

Dilek (şart) kipinin hikayesi, “eg” (eğer) sözcüğünün, “bı” ön eki almış, geçmiş zaman fiilinin hikayesinin başına getirilmesi ile, şu şekilde oluşturulur:

Örnekler:¹⁵

Mı eg bıwendên. (okusaydım)

¹⁵ a.g.e.,s. 30.

W₁ eg bınuştên. (yazsaydı)
Ma eg bıberdên.(götürseydik)
Şıma eg bıardên. (getirseydiniz)
T₁ eg niwendên. (okumasaydın)
Yın eg niberdên. (götürmeselerdi)

2.4.1. GEREKLİLİK KİPİ

Melekan ağzında ve diğer köylerde gereklilik kipi, “gereka” sözcüğünün, “bı” ön eki almış geniş zaman fiilinin başına getirilmesi ile oluşturulur. Gereka kipinin olumsuzu için, “bı” ön ekli fiil yerine, “ni”olumsuzluk ekli fiil kullanılır.¹⁶

Örnekler:

Ez gereka bıwonî. (okumalıyım)
Ya gereka bıusu. (yazmalı)
Şıma gereka bıvinî. (görmelisiniz)
Yın gereka bızonî. (bilmeliler)
W₁ gereka niwonu. (okumamalı)
Yın gereka nivinî. (görmemeliler)

2.4.m. GEREKLİLİK KİPİNİN HİKAYESİ

Gereklilik kipinin hikayesi için, “gereka” sözcüğü, “bı” ön eki almış geniş zamanın hikayesinin başına getirilir. Bu kipi olumsuz ifadesi için, fiilin başına “ni” olumsuzluk eki getirilir.¹⁷

Örnekler:

M₁ gereka bıwendên. (okumalıydım)
Y₁ gereka bıvatên.(söylemeliydi)

¹⁶ a.g.e., s. 30.

¹⁷ a.g.e., s. 30.

Ma gereka bıardên. (getirmeliydik)
Şıma gereka bıberdên. (götürmeliydiniz)
Tı gereka niwendên. (okumamalıydın)
Yın gereka niberdên. (götürmemeliydiler)

2.4.n. YETERLİLİK KİPİ

Yeterlilik kipi için, “êşkayış” (yapabilme) mastarından yararlanılır. “Êşken” yardımcı fiili, sonuna aldığı şahıs ekleri ile, “bı” ön eki almış geniş zaman fiilinin, başına getirilir. Yeterlilik kipinin olumsuzu için, diğer kiplerden farklı olarak, “ni” olumsuzluk eki, “êşken” yardımcı fiilinin başına getirilir.¹⁸

Örnekler:

Ez êşkêna bıwoni. (okuyabilirim)
Tı êşkêni bınsi. (yazabilirsin)
Ma êşkêni bıvinî. (görebiliriz)
Yın êşkêni bıkeri. (yapabilirler)
Tı niêşkêni bıwoni. (okuyamazsın)
Şıma niêşkêni bınsî. (yazamazsınız)

2.4.o. YETERLİLİK KİPİNİN HİKAYESİ

Yeterlilik kipinin hikayesi için, “êşken” yardımcı fiili aldığı şahıs eki ile, “bı” ön ekli geçmiş zaman fiilinin hikayesinin başına getirilir. Olumsuzluk ifadesi için ise, “bı” ön eki yerine, “ni” olumsuzluk eki kullanılır.¹⁹

Örnekler:

Tı êşkêni bıwendên. (okuyabilirdin)
Ya êşkêni bıvatên. (söyleyebilirdi)

¹⁸ a.g.e., s. 30.

¹⁹ a.g.e., s. 30.

Şıma êşkêni bıkerdên. (yapabilirdiniz)
Yın êşkêni bıwerdên. (yiyebilirlerdi)
Wı niêşkêni bıwendên. (okuyamazdı)
Ma niêşkêni bınuştên. (yazamazdık)

2.4.p. İSTEK KİPİ VE ÖNERİ CÜMLELERİ

Melekan ağzında ve diğer köylerde istek kipi “qayil” yardımcı fiilli cümleler ile ifade edilir. “Qayil” kelime olarak “istemek, arzu etmek” anlamına gelir. “Qayil” sözcüğü, sonuna şahıs ekleri eklenerek, emir kipinin başına getirilir. “Qayil” yardımcı fiil ile oluşturulan istek kipinin olumsuz ifadesi için, “ni” olumsuzluk eki, “qayil” yardımcı fiilinden sonra, şahıs ekinden önce getirilir.

İstek kipini en iyi ifade etme yolu olan “qayil” yardımcı fiilli cümleler dışında; emir kipinin başına şahıs zamirleri ve sonuna ise, uygun şahıs ekleri getirilerek istek kipi ifade edilebilir. Örneğin: Ez bıwoni. Zazaca’da soru ekleri olmadığı için, bu tür cümleler daha çok soru anlamı taşır. Örneğin: Ez bıwoni.(okuyayım./okuyayım mı?)

İkinci yol ile elde edilen istek cümleleri, istek anlamının dışında, daha çok soru ifadesi için kullanılır. Bu cümlelere eklenen “mera” sözcüğü ise, cümleye nazik bir öneri anlamı katar. ”Mera” sözcüğü vurgulanmak istenen kelimenin başına getirilir. Örneğin: Tı mera bıwoni. (sen okuyasın/sen okusan iyi olur)

“Qayil” yardımcı fiilli ile istek kipi şu şekilde oluşturulur:

Örnekler:

Ez qayila bıwoni. (okumak istiyorum)
Tı qayili bıwoni. (yazmak istiyorsun)
Ma qayili bızonî. (bilmek istiyoruz)
Şıma qayili bıwoni. (öğrenmek istiyorsunuz)
Wı qayilni bıwoni. (yazmak istemiyor)

Ya qayilnia bıwonu. (okumak istemiyor)
Şıma qayilniî bınusî. (yazmak istemiyorsunuz)
Yın qayilniî bımusî. (öğrenmek istemiyorlar)

2.4.r. İSTEK KİPİNİN HİKAYESİ

İstek kipi hikayesini ifade etmenin en uygun yolu için, “weribên” sözcüğünü cümlelerin başına getirmek gerekir. “Keşke” anlamına gelen “weribên” sözcüğünün yerine Gaz köyünde “werıkna”, Muradan köyünde ise “werıka” sözcüğü kullanılır. Melekan köyünde kullanılan “weribên” sözcüğü, “wêri omyayiş” (denk gelme) mastarından türetilmiştir. “Wêri bıomên” (denk geleydi, olaydı) anlamını taşıyan “weribên” (keşke) sözcüğü ile istek kipi hikayesinin oluşturulması şöyledir:

Örnekler:

Weribên mı bıwendên. (keşke okuyaydım)
Werbên tı bıvatên. (keşke söyleyeydin)
Weribên ma bıvatên. (keşke söyleyeydik)
Weribên yın bıomên. (keşke geleydiler)
Weribên yın ninuştên. (keşke yazmayaydılar)
Weribên ma nizonên. (keşke bilmeyeydik)

2.5. EDİLGEN FİİLLER

Zazaca’da edilgen fiil elde etmenin en kolay yolu için; “omyayiş” (gelmek) mastarının, zamanlara göre (omı, yenu) yardımcı fiilini, fiilin başına getirmek gerekir. Geçmiş zaman için “omı”, diğer zamanlar için “yenu” yardımcı fiilleri, kullanılan fiilin başına getirilir.²⁰

Örnekler: Omı wendiş. (okundu)
Omı nuştış. (yazıldı)

²⁰ a.g.e., s. 56.

Omı vatiş. (söylendi)
Omı vıraştış. (yapıldı)
Yenu wendiş. (okunur)
Yenu nuştış. (yazılır)
Yenu vatiş. (söylenir)
Yenu vıraştış. (yapılır)

Zaza'da edilgen fiil, en çok yukarıdaki şekilde elde edilir. Ayrıca edilgen fiil elde etmenin ikinci bir yolu da, yardımcı fiil kullanmadan, fiilde harf bazında değişiklik yapmaktır. Zazaca'da, edilgen fiilin ikinci yol ile yapılmış örnekleri şunlardır:²¹

Örnekler: Wonya. (okundu)
Nusya. (yazıldı)
Vajya. (söylendi)
Virazya. (yapıldı)
Wonyenu. (okunur)
Nusyenu. (yazılır)
Vajyenu. (söylenir)
Virazyenu. (yapılır)

2.6. SORU CÜMLELERİ

Zazaca'da, Türkçe'deki gibi soru ekleri olmadığı için, her cümle aynı zamanda bir soru cümlesidir. Örneğin: Wı omı, cümlesi bir haber cümlesi dışında, yüklemdeki vurgulu söyleyişle, aynı zamanda bir soru cümlesidir.

Soru cümlesi oluşturmanın bir yolu da soru ekleridir. Zazaca'da kullanılan soru ekleri her yerde hemen hemen aynı şekildedir. Melekan ağzında ve diğer ağızlarda aynı şekilde kullanılan bazı soru ekleri şunlardır:

²¹ a.g.e., s. 56.

Sêni (nasıl)	Kom (kim)	Se bı (ne oldu)
Ç1 (neden)	Ç1 ra (ne için)	Çad (nerede)
Çend (kaç)	Ç1 wext (ne zaman)	Kê (ne zaman)
Çıta (ne)	Komdır (kiminle)	Ça (nere)

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MELEKAN AĞZINDA İSİMLERDE SES DEĞİŞİMİ

3.1.TAKVİM

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Wusar (ilkbahar)	Wesar	Wesar
Omin (yaz)	Omnun	Omin
Payiz (sonbahar)	Payiz	Payiz
Zımiston (kış)	Zımiston	Zımiston

Aylar

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Konun pêyin (ocak)	Konun pêyin	Konun pêyin
Sıbat (şubat)	Sıwat	Sıwat
Edar (mart)	Edar	Edar
Nison (nisan)	Nison	Nison
Gulon (mayıs)	Gulon	Gulon
Hêziron (haziran)	Hêziron	Hêziron
Têmuz (temmuz)	Têmuz	Têmuz
Tebax (ağustos)	Tebax	Tewax
Êlun (eylül)	Keşkulon	Keşkulon
Tışrin vêrin (ekim)	Tışrin vêrin	Dışrin vêrin
Tışrin pêyin (kasım)	Tışrin pêyin	Dışrin pêyin
Konun vêrin (aralık)	Konun vêrin	Konun vêrin

Haftanın Günleri

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Dışemı (pazartesi)	Dışemı	Dışemı
Seşemı (salı)	Seşemı	Seşemı
Çarşemı (çarşamba)	Çarşemı	Çarşemı
Paşemı (perşembe)	Paşemı	Paşemı
Cum‘a (cuma)	Cum‘a	Cum‘a
Şemı (cumartesi)	Şemı	Şemı
Yoşemı (pazar)	Kiryeye	Kırı

Melekan ağzında haftanın günlerinin isimlendirilmesi, pazar günü dışında, diğer yerler ile tamamen aynıdır. Pazar günü Melekan ağzında “yoşemı” olarak adlandırılırken, Gaz köyünde “kiryeye”, Muradan köyünde ise “kırı” olarak adlandırılmıştır. Ayların ifade edilmesinde; şubat, ağustos, eylül, ekim ve kasım ayları farklılık gösterir. Mevsimlerde ise ilkbahar ve yaz mevsimlerinin adlandırılması farklı şekillerdedir.

3.2. AKRABALIKLAR

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Pırıko (dede)	Pırıko	Pırıko
Pırıkê (nene)	Diekê	Pırıkê
Babo/bawo (baba)	Bayo	Bawo
Dayê (anne)	Dayê	Dayê
Bıro/bıra (erkek kardeş)	Bıra	Bıra
Wayê (kız kardeş)	Wayê	Wayê
Xalo (dayı)	Xalo	Xalo
Xalê (teyze)	Xalê	Xalê
Xalcini (dayı eşi)	Xalcini	Xalcini
Apo (amca)	Dato	Apo

Najê (amca eşi)	Najni	Najê
Omê (hala)	Âemê	Âemê
Vısyeta (görümce)	Guerım	Guerım
Vıstorı (kayınpeder)	Vıstorı	Vıstorı
Vısturi (kayınvalide)	Vısturi	Vısturi
Xılomi (dünür)	Merdım	Merdım
Zoma (damat)	Zuma	Zoma
Vêw (gelin)	Vêw	Vêw
Warza (kız kardeş çocuğu)	Warza	Warza
Bırarza (erkek kardeş çocuğu)	Bırarza	Bırarza
Cini (kadın)	Cini	Cini
Comyerd (erkek)	Comyerd	Comyerd
Khalık (ata)	Khalık	Khalık
Tût (çocuk)	Hûl	Tût/ hûl
Pıt (küçük çocuk)	Pıt	Hûl
Pıto (erkek çocuk)	Pıto	Hûlo
Pıtê (kız çocuğu)	Pıtê	Hûlê
Gerguş (bebek)	Gerguş	Gerguş
Qıj (küçük, çocuk)	Qıj	Qıj
Qıjî (küçükler)	Qıjî	Qıjî
Pıl (büyük)	Pıl	Pıl
Pılî (büyükler)	Pılî	Pılî

Yukarıda, Melekan, Gaz ve Muradan köylerinde, akrabalıkların farklı ifade edilişi, hitap şekli ile verilmiştir. Akrabalıkların adlandırılmasında, üç köyde de farklılıklar gözümüze çarpar. Akrabalıkların adlandırılmasında, harf bazındaki değişikliklerin (omê-âemê; najê-najni; bıro-bıra, zoma-zuma) yanında, tamamen farklı adlandırmalar da vardır. Melekan ağzında “vısyeta” olarak ifade edilen görümce, Gaz ve Muradan köylerinde, “guerım” olarak ifade edilmektedir. Gaz köyünde neneye “diekê”, amcaya “dato” diye hitap edilirken; Genç’in diğer bir köyü olan Muradan ve Melekan köylerinde neneye “pırıkê” amcaya “apo” denilerek hitap edilmektedir. Melekan köyünde “tût” sözcüğü tam olarak “çocuk” anlamını ifade

ederken, “küçük” anlamına gelen “qij” kelimesi de, zaman zaman “çocuk” ifadesi için kullanılır. Gaz köyünde “tût” sözcüğünün yerine “hûl” sözcüğünün kullanıldığını; “qij” sözcüğünün de, “çocuk” ve aynı zamanda “küçük” kelimelerini ifade etmek için kullanıldığını görmekteyiz. Muradan köyünde “çocuk” ifadesi için, “tût, hûl, qij” sözcüklerinin hepsi kullanılmakta olup, Melekan ve Gaz köylerinde “küçük çocuk” anlamına gelen “pıt” sözcüğünün, bu köyde kullanılmadığını görmekteyiz.

3.3. YİYECEKLER

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Zebeş (karpuz)	Bueston	Bueston
Mura (armut)	Mura	Muri
Hıywa (ayva)	Bey	Bey
Alınç (erik)	Alunçe	Erik
Salınç (mürdüm eriği)	Salınç	Salınç
Fıringi (domates)	Bâlcun	Balcon
İsuet (biber)	İswat	Biber
Balicon (patlıcan)	Balcun siya	Balcon siya
Bakla (fasulye)	Bukla	Bokle
Lazut (mısır)	Gilgil	Girgil
Qatıx (süt ürünleri)	Duyin	Qatıx
Tontır (çökelek)	Turaq	Tontır
Non (ekmek)	Nun	Non
Aw (su)	Awk	Aw

Melekan ağzında isimlendirilen yiyeceklerden özellikle sebze ve meyveler, Gaz ve Muradan köylerindeki adlandırmalarından oldukça farklıdır. Yukarıda bu üç köydeki adlandırmalardan, telaffuz farkları dışında, Melekan köyünde kullanılan bir adın diğer köylerde hiç kullanılmadığını (zebeş, lazut, hıywa, fıringi) veya farklı bir telaffuz ile başka bir anlam ifade ettiğini (balicon) de görmekteyiz.

3.4. GİYECEKLER

Melekan Köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Saku (ceket)	Caket	Çakêt
Fonoli (kazak)	Fanili	Fanili
Peşmal (etek)	Etek	Etek
Êlek (yelek)	Yelek	Yelek
Medas (ayakkabı)	Sol	Qunderı
Fiston (elbise)	Fistun	Fiston
Qaput (palto, kaban)	Qaput	Qaput
Şapık (pantolon)	Pantur	Şapık
Punc (çorap)	Puinc	Punc
İşlıg (gömlük)	İşlıg	İşlıg

Yukarıda Melekan ağzında kullanılan giyeceklerden “fonoli, êlek” gibi adlandırmaların, Gaz ve Muradan köylerindeki farklı telaffuzlarını ve “saku, medas” örneklerinde olduğu gibi bazı giyeceklerin ise tamamen farklı bir şekilde ifade edildiğini görmekteyiz.

3.5. HAYVANLAR

Melekan köyü	Gaz Köyü	Muradan Köyü
Kerm (kurtçuk)	Karm	Karm
Mişna (koyun)	Meşna	Meşna
Lu (tilki)	Lue	Lu
Dıjı (kirpi)	Dije	Dıjı
Monga (inek)	Munga	Monga
Muercelı (karınca)	Muercele	Muercelı
Astuer (at)	Astuer	Astuer
Verg (kurt)	Verg	Verg

Melekan köyünde kullanılan hayvan adları, Gaz ve Muradan köylerindeki adlardan sesli harf bazında farklılık gösterir. Sesli harflerde görülen bu değişiklikler, bu üç köy arasındaki telaffuz farkını meydana getirmiştir.

SONUÇ

Bir dilin kapsamı içinde, belli bir yerdeki topluluk veya topluluklarda görülen sözlü anlatım şekli; tanımına dayalı olarak, Bingöl ağız sınırları içinde yer alan, Melekan, Gaz ve Muradan köyleri sakinleri ile görüşme tekniği kullanılarak, bu köylerde konuşulan Zazaca mukayese edilerek değerlendirilmiştir.

Melekan köyünde kullanılan Zazaca, cümle yapısı ve zamanları kullanma açısından, diğer köyler ile aynı özellikleri göstermesine rağmen; ses ve söyleyiş değişiklikleri başta olmak üzere, farklı kelimelerle ifade ve aynı kelimenin başka anlamda kullanılması gibi birçok açıdan Gaz ve Muradan köylerinde kullanılan ağızlardan farklılık göstermektedir.

Melekan ağzının, fonetik (ses bilgisi) ve morfolojik (kelime biçim yapısı) açıdan, Gaz ve Muradan köylerinden farklı özellikler gösterdiği tespit edilerek başlanılan bu çalışmada, Melekan ağzının diğer yerlerden aynı zamanda semantik (kelime anlamı) olarak da farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Bu bağlamda, yapılan çalışma sonucunda, Bingöl ağzının yeniden değerlendirilmesi gereğinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Gaz ve Muradan köylerinde kullanılan dil, Bingöl merkezde kullanılan dil ile aynı ağız içinde değerlendirilmektedir. Aynı ilçenin köyleri olan ve aynı ağız içinde değerlendirilen, Gaz ve Muradan köyleri arasında; Melekan ağzı ile aralarında olduğu kadar, önemli ses değişiklikleri görülmüştür.

Bingöl ağızı kapsamında bulunan Melekan ağzının, Bingöl ağzından farklı bir ağız olduğunu göstermek için yapılan bu çalışmada; Bingöl ağızı içinde değerlendirilen ve aynı ilçeye bağlı olan Gaz ve Muradan köylerinde de farklı ağızların kullanıldığı görülmüştür. Muradan ağzının, aynı ilçeye bağlı olan Gaz köyünde kullanılan ağız ile olan benzerliği, diğer bir ilçeye bağlı farklı bir ağız olan, Melekan ağzı ile olan benzerliğinden daha fazla değildir.

Bu çalışmada, coğrafi sınırların, ağızların kapsamında belirleyici olmadığı görülmektedir. Aynı ağız içinde değerlendirilen, aynı il ve ilçeye bağlı köylerde farklı ağız özellikleri görülmüştür. Aynı bölgede farklı ağızların kullanılması, ağız atlaslarına olan gereksinimi doğurmuştur. Zazaca için bu aşamada ağız atlasının hazırlanması; ortak bir gramer hazırlanmasını kolaylaştıracağından, yazı dilinin hızla gelişmesini ve yazı diline çok geç ulaşmanın neden olduğu eksikliklerin, kısa sürede telafi edilmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Karşılaştırmalı ağız çalışmaları, Zazaca için büyük öneme sahiptir. Bu çalışmaları yapmak isteyen araştırmacıların, istenilen verime ulaşmaları için, oldukça fazla özveri ve titiz davranmaları gerekmektedir.

Ağız çalışmalarında mukayese yönteminin kullanılması, bu çalışmayı gerçekleştirenler için zahmetli olsa da, kısa sürede birden çok ağza ulaşmayı sağladığından, bu yöntem, ağızlar arasındaki farkları ve benzerlikleri değerlendirme imkanı sunarak, akademik anlamda büyük yarar sağlamaktadır.

Ağız çalışmaları tamamlandığında, ağız, şive, lehçe kavramlarının Zazaca için sınırları tam olarak ortaya çıkacağından; Zazaca ve Zazaca ile aynı aileden olan Kurmanci ve Farsça arasında mevcut olan akrabalık ilişkisi düzeyinin netlik kazanacağını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Abdulaziz Beki, *Zazaca Sarf - Nahvi / Filolojisi*, Bingöl, 2012.

Abdullah İncekan, *Ez Kurdî Hîn Dibim Pratik Kürtçe Dersleri*, Nubihar Yayınları, İstanbul, 2012.

C. M. Jacobson, *Rastnustena Zonê Ma*, Tij Yayınları, İstanbul, 2001.

Deniz Gündüz, *Kırmanca / Zazaca Dil Dersleri*, Vate Yayınevi, İstanbul, 2013.

Harun Turgut, *Zazaca Dilbilgisi*, Tij Yayınevi, İstanbul, 1999.

M. Malmisanij, *Kürtçede Ses Değişimi*, Vate Yayınevi, İstanbul, 2014.

Nusrettin Bolelli, *Farsça Dilbilgisi*, M. Ü., İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011.

Roşan Lezgin, *Dersê Zıwanî*, Roşna Yayınevi, Diyarbakır, 2012.

Roşan Lezgin, *Sözlük & Ferheng Kurdi (Zazakî) – Tirkî*, Roşna Yayınevi, Diyarbakır, 2013.

Vate Çalışma Grubu, *Ferhengê Kırmançkî (Zazakî) – Tirkî*, Vate Yayınevi, İstanbul, 2009.

YARARLANILAN İNTERNET KAYNAKLARI

<http://bingolguncel.com/yazar-109-darah%C3> 20 Mayıs 2014.

<http://www.bingolonline.com/Koyler/Detay/Mutluca-Melekan.html> 14 Mayıs 2014.

http://www.tdk.gov.tr//index.php?option=com_bts& 15 Mayıs 2014.

<http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=23> 21 Mayıs 2014.

<http://zaza-tarih.blogspot.com.tr/2010/12/zazacann-lehceleri.html> 16 Mayıs 2014.